

**Ioannis De Lvgo Hispalensis, Societatis Iesv, S. R. E. Tit.
S. Balbinæ Presbyteri Cardinalis, Dispvtationes
Scholasticæ, Et Morales De Virtvte Fidei Divinæ**

Lugo, Juan de

Lugduni, 1656

V. De vsu vestium, actionum, rituum, ciborum, & aliorum quæ propria
sunt infidelibus, an, & quomodo sit contra virtutem fidei.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-81031](https://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:hbz:466:1-81031)

blicam intellectualem ac corpus politicum constituerent, & ut ita dicam, ecclesiam Angelicam cuius membra singula debebant aliis suam professionem, & seruitutem erga Deum manifestare, atque adeo notam summisionis internæ exhibere per actus religionis externos, qui aliis Angelis noti esse possint, ne viderentur velle suam seruitutem clam occultare, nullo protinus signo se Dei famulos, & assecras, ac discipulos manifestando, sicut supra de hominibus dictum est.

SECTIO V.

De usu vestium, actionum, rituum, ciborum, & aliorum que propria sunt infidelibus, an, & quomodo sit contra virtutem fidei.

68

Plura sub hoc titulo complectimur, quæ singillatim examinanda breuiter sunt, ut explicetur melius obligatio virtutis fidei in ordine ad actiones externas. Quia verò diximus duplex esse præceptum fidei in ordine ad hos actus externos, alterum negatiuum non negandi fidem, & alterum affirmatiuum fidem confitendi: ideo post utriusque præcepti differentiam explicata, querimus de usu vestium, ciborum, &c. quia hic usus aliquando est contra præceptum negatiuum, aliquando verò solùm est contra præceptum affirmatiuum confitendi fidem, & ideo quæstio haec versus præcepto communis est: quam maiori claritatis gratia in plures §§. seu dubia duidemus. Pro quibus tamen omnibus communiter aduertunt Doctores in præsenti, sermonem hic esse de ysu serio, non de ysu ludicro, qualis in comedia esse solet, in qua representationis gratia absque peccato usurpat, & vestes, & titus, & verba infideli, & hæreticum: nam in iis circumstantiis actiones illæ non significant yllo modo infidelitatem internam, vel erubescitiam, cùm constet omnibus animus usurpantis omnino contrarius.

Quisna de usu
vestium, actionum,
rituum, ciborum,
&c. hic in-
tellegatur.

Quando ut-
traque illa-
cita.

70
Vestimenta
genera-
lia.

70
Vestimenta
genera-
lia.</p

telligent nos veram fidem negare, etiam si ex nostra intentione alium sensum habere possint, ut supra vidi mus, & omnes facentur; ergo nec possumus usurpare alia signa ambigua ad decipiendo slos alios in hac materia.

Secundò probari solet eadem sententia, quia vñus talis vestis de se non est malus, nec contineat professionem falsae religionis alioquin Iudei peccarent Roma galern hauum gestantes, unde ne posset illis præcipi vñus talis signi, hoc enim est præcipere eis aliquid illicitum; si ergo licet id Pontifex præcipit, & ipsi licet obediunt, consequens est, ut vñus ille non sit malus, nec professio falsae religionis, atque adeo christianus idem signum usurpans non profiteretur explicite falsam religionem. Ita arguit Sanchez *vbi supra* & alij.

Sed tamen hoc etiam argumentum nimis probat, & æquè retorqueri potest ab aduertentia: quia Iudei etiam interrogari licet possumus à magistratu, an sint Iudei, vel christiani, & illis licet præcipi potest, ut respondeant, imò, ut ex se manifestent se ipsos singulis membris, & dicant quan se etiam profitentur; & quidem ipsi Iudei respondeant, & obediunt debent, & per consequens non peccant manifestando se, & dicendo se esse Iudeos; & tamen si aliquis ex christianis dicere Magistratu, vel alii, se non esse christianum, sed Iudeum, peccaret gravissime contra fidem: non ergo sequitur, quod vñus pilei flavi licitus sit christianis ex eo, quod Iudei licet illum usurpent, omnes enim differentiam aliquam inter illos inuenire debemus.

Melius ergo idem, & alij ostendunt probabilitatem huius sententiae ex differentia, que est inter voces, & alia signa: nam voces ex sua natura instituta sunt ad significandam mentem; & licet ad placitum applicentur ad hoc, vel illud in particulari significandum; date tamen sunt homini à natura ipsa, ut suos conceptus manifestent, & vt iis non vtratu, nisi iuxta significacionem semel impositam. Vester autem, & alia similia habent alios fines diversos, neque est obligatio iis non vtrandi, nisi ad significandum. Hinc ergo est, ut licet non possumus dicere, *ego non sum Christianus*, absque fidei negatione; possumus tamen vti veste, quia Iudei dignosci solent, absque fidei negatione, quia possumus veste illa vti, non vt signo, sed vt veste solùm, & ad finem regendi caput, ad quem potissimum finem vestes introductae sunt.

Hec ratio non videtur mihi contemnenda, sed indiget fortasse maiori explicatione: possumus autem illam declarare, & confirmare ex alia obligatione, que ex eadem vocum natura oritur. Nam, ut diximus in superioribus *dis. 4. sect. 1.* non est in potestate libera voces proferentis, ut eas proferat materialiter, & non ex intentione significandi, nec hoc sufficiet ad vitandam culpam mendaçij, & periurij, quando aliunde ex circumstantiis non possunt audientes, intelligere, quod voces non proferantur ad significandum. Rationem autem diximus esse, quia sicut necessitas commercij, & coniunctus humani exigit veritatem in vocibus, & conformitatem cum mente; ita exigit etiam animum significandi; si enim licet voces contra mentem proferre materialiter, & absque animo significandi, sequentur eadem prorsus incommoda, sicut si mendacium esset licitum: neque sibi inuicem homi-

nes crederent: cum possemus semper prudenter formidare, quod voces proferentur materialiter in sensu tamen extero falso. Quare lex naturæ, qua obligat ad non mentendum, eadem propter easdem rationes obligat ad non proferendas voces, nisi ad vñum significandi iuxta significacionem illis impositam, vel nisi hic ipse animus proferendi solum materialiter possit auditoribus ex circumstantiis constare: quæ obligatio in vñu rerum aliarum non reperiatur, quæ ad alios fines introductæ sunt, & propter quos usurpari possunt independenter ab animo significandi. Qui proferit itaque voces habet obligationem semper loquendi: qui autem vtrum vestibus, vel alius eiusmodi rebus, non habet obligationem loquendi, aut testificandi, sed potest alios fines intendere, quia natura eiusmodi res ad loquendi vñum non alligavit.

Contra hanc tamen rationem sic explicitam restat adhuc duplex difficultas. Prima est, quia licet voces à natura date sint alligatae ad vñum loquendi, & significandi mentem, & ideo non possint abque ex vñu usurpari: cum hoc tamen sit, ut quando vox est æquiuoca, & habet duplē significacionem, possumus aliquando ex causa eam usurpare in uno sensu, etiam si ab auditentibus accipienda sit in alio, imò ad hoc ipsum, & ut auditentis decipiatur, possumus ex iusta causa aliquando æquiuocationibus vti: ergo sicut ex causa graui possumus usurpare vestem propriam, & distinctiuam infidelium, quia non est alligata vestis ex se ad significandam infidelitatem, sed indifferens ad alios vñus: sic etiam ex causa graui poterimus usurpare voces ambiguas, quia licet ab auditentibus accipiatur in sensu, ut significent nos esse infideles: possunt tamen habere aliud sensum, nec ex se alligatae sunt ad illum, in quo ab auditentibus accipiuntur.

Huic difficultati, quia non leuis est, responde ri adhuc probabiliter potest negando consequentiam, & assignando differentiam inter voces, & vestes: nam vocibus, ut diximus, vti non possumus, nisi ad loquendum, & ad manifestandam nostram mentem iuxta earum significacionem. Quamvis autem vocem æquiuocam usurpare possumus in vna eius significacione, & non in alia, & id quidem etiam ab auditentibus in alia significacione accipiatur, quando tamen causa subest sufficiens id facienti: ceterum non possumus his æquiuocationibus vti, quando adest obligatio respondendi, & loquendi iuxta mentem interrogantis, vel auditentis, sed debemus vocem in ea significacione usurpare, in qua ab auditentibus accipiatur. Sic testis iuridicè interrogatus non potest amphibologia vti, sed debet usurpare voces ad mentem iudicis interrogantis: alioquin, licet voces in alio sensu possent esse verae, si tamen ad mentem iudicis non sint verae, non vitabitur culpam mendacij, & periurij. Sic etiam qui serò auditentibus persuaderet, Petrum virum religiosum, & modestum esse paricidam, & hominem honoris cupidum; non vitaret culpam detractionis, & calumniae gravis, licet ipse aliud sensum intenderet, nimis. Petrum suis peccatis occasionem dedisse neci Christi Domini, qui noster Pater est, & cupidum esse honoris æterni, qui à Beatis possidetur, & sic de aliis. Ratio autem vniuersalis, & à priori est, quia sicut non possumus voces proferre materialiter, & sine animo significandi, ut diximus; ita nec possumus vti voce

æqui

75
Proponitur
duplex diffi-
cultas.
prima.

76

æquiuoca in alio sensu, quando sensum illum, & significationem habere non potest: cum enim perinde est, ac si non esset æquiuoca, sed vniuoca. Quoties autem est obligatio usurpandi voces ad mentem auditorum, siue id siue ob præceptum iudicis iuridicè interrogantis, siue ob præaudi-
cium proximi, siue ob quamlibet aliam causam, voces in his circumstantiis amittunt æquiuocati-
onem, & vnum solum sensum significare pos-
sunt, cum non possint usurpari, nisi ad sensum
audientium: ergo qui quamlibet aliam signifi-
cationem intenderet, non usurparet voces in sua
significatione, quæ in his circumstantiis vna-
cæ esse poterat, sed haberet se sicuti qui voces mate-
rialiter præferret absque intentione significandi.
Similiter ergo peccat gravissimè, qui usurpat verba
ambigua, quæ ab auditoribus pro fidei nega-
tione accipiuntur, quamvis ipse alium verum
sensum intendant: v. g. si dum de consubstantia-
litate Filij agitur, dicas, *Arius bene sensit de per-
sona Verbi*, intelligens id de Ario, antequam in
heresim labetur, cum tamen auditores ea verba
intelligant de Ario, post discessiōnem ab Ec-
clesia. Ratio autem est eadem, quia in his circum-
stantiis, & in materia tanti ponderis voces usur-
pari debent ad sensum auditorum, ac per conse-
quens, tunc non sunt voces ambigua, sed ha-
bent se, sicut si vnicam tantum significationem
fortarentur: quare cum voces libeante usurpati
in sua significatione, & haec non sit duplex, sed
vna eorum vocum in his circumstantiis, in quibus
est obligatio loquendi ad sensum audientium,
consequens est, ut non possint in alio sensu
usurpari, etiam si in aliis circumstantiis possent
eadem voces aliam significationem habere.

77

Hæc autem ratio non procedit in vestibus, &
aliis eiusmodi rebus: nulla enim est obligatio
non vti vestibus, nisi ad manifestandam men-
tem, sicut est obligatio non usurpandi voces, nisi
ad loquendum, & ad exprimendum sensum inter-
num, eo quod si possemus ad alios fines voces
usurpare, tolleretur, fides humana, & commer-
cium necessarium: vestes autem habent alios fin-
es, & licet possint homines eas etiam usurpare
ad significandam mentem, & effectum suum, pos-
sunt tamen non hunc, sed alios fines intendere:
sic vestes lugubres usurpantur ad significandam
mœstitudinem internam ob parentis, vel domini
mortem: aliqui tamen his vestibus vtruntur, non
ad significandam mœstitudinem, sed ad commodum,
vel quia pretiosiores vestes non habent: consuetudo
enim usurpandi eas vestes in signum animi
mœstut non abstat facultatem usurpandi eis ad
alios fines sibi proprios: differunt, quippe à vo-
cibus, que solum ad mentem significandam datae
sunt propter gravissima dampna, quæ sequen-
tur, si absque eis fine præferri licite possent.

78
Secunda dif-
ficulias.

Restat tamen contra eandem doctrinam se-
cunda difficultas; quia quamvis voces præferri
non possint sine animo significandi mentem in-
ternam, & in hoc differant à vestibus; Iudeus
tamen, & infidelis sicut vestibus, sic etiam &
vocibus potest licite significare suam mentem
circa religionem falsam, quam profiteretur. Sicut
enim potest Iudeus uti galero flavo, ut cognoscatur
cuius secta sit, sic etiam interrogatus de
sua religione, potest licite respondere, se præ-
ferri legem Iudeorum: & sicut Princeps Chri-
stianus potest Iudeis præcipere vsum pilei flavi,
ut agnoscantur, sic posset præcipere eis, ut fin-

gulis mensibus, vel annis ad eundem finem
coram Notario testarentur religionem suam, ve
constaret, an in Iudaismo adhuc permaneant.
Quam professionem, seu confessionem diximus
suprà secta, i. non esse in illis peccatum, (alioquin
sunt verba reflexa, quibus non tam afferunt re-
ritatem sectæ falsa, quam mentem suam inter-
nam, in quo nihil fallum dicunt, sed verum, nem-
pe se interius habere talen mentem circa eul-
modi religionem, sicut qui ad perdonum co-
lium vel remedium, fateretur amico, vel Confes-
sario errorem internum, quem habet circa fidem,
quod diximus fieri posse absque peccato contra
fidem, nec per eulmodi confessionem extremam,
si debito modo fiat, incurri ponas heretici ex-
teria. Hinc ergo oritur difficultas, cur sicut potest
fidelis aliquando ex causa gravi licite usurpare
galerum flauum, v. g. quia potest non habere au-
tum significandi fallam religionem, non potest
etiam ex causa gravi dicere aliquando, se eis
professione Iudeum, usurpando quidem voces
illas, non ad profitemantur sciam Iudeam, vel
illam asserandam, sed solum in levi refectione
mando errorem suum internum, sicut Iudeus ci-
licet per easdem voces affirmat. Quod si com-
nihil affirmet de veritate illius sectæ, ad summum
erit mendacium contra se ipsum, quatenus si
imputat errorem internum, quem non habet, non
tamen erit peccatum contra fidem, cum veritatem
la non contineant irreuerentiam gravem contra
fidem: alioquin nec verus Iudeus posse voces
illas præferre absque gravi peccato, & per conse-
quens non possemus cum cogere ad responden-
dum, & manifestandam suam religionem.

Ad hanc etiam difficultatem responderi potest
negando, verba illa posse etiam ex causa gravi
licite præferri ab homine fidei, vel absque pecca-
to gravi usurpari; licet à vero Iudeo, vel infidele
licet usurpantur: ratio vero est potest, quia in
in homine fidei non solum mendacium contine-
rent, sed mendacium perniciosum, & grave, fine
que non potest homo Catholicus sibi imponere
hæresim, vel infidelitatem internam, licet posse
abfque gravi peccato aliquando alia gravia pe-
ccata sibi falso imponere, sic enim legimus in ritu
Patrum de sancto Abate Agathone hominem pa-
tientissimo, cuius humilitatem, & patientiam,
ut probarent aliqui fratres, dixerunt ei, quod à
multis existimaretur superbus, & qui alios om-
nes contemneret, eisque passim detrahatur, id
que ex inuidia, eo quod cum lascivus esset, nollet
alios poros & sanctos stimari. Quibus omnibus
vitiis sanctus senior quis per silentium concilis
deprecabatur solum, ut pro ipso orarent, & na-
torum criminum ei veniam impetrarent a Deo.
Tunc illi addiderunt, à multis etiam ipsum hate-
ticum esse credi: quo auditio Abbas excedunt, &
zelo magno negavit se talis criminis teum esse;
rogatus autem de causa tanta indignationis re-
spondit, reliquorum vitiorum humiliatis cau-
polle Christianum notam in se permittere, hate-
lis non posse; vnde à fortiori minus licet cam-
de se absoluere affirmare, & fateri. Ratio autem
ex dictis est potest, quia voces illæ à fidelis pro-
latæ continerent mendacium gravissimum, &
perniciosum, nam licet non negarent directè ve-
ritatem fidei, nec affirmarent veritatem iudaismi,
quod solum reflexè affirmaretur ipse confessus
internus ad iudaismum: hic tamen ipse confe-
sus

sus interius falso affirmatur, & contra mentem proferentis, & per consequens cum magna iniuria diuinæ auctoritatis, & vera religionis. Nec enim ille solus peccat grauitate contra diuinam auctoritatem, qui mentitur directè contra aliam affirmando eis falso obiectum à Deo reuelatum, vel negando id esse verum, sed etiam qui cum mendacio negat se id credere, nam copio afferit, & exhibet se in testem contra id, quod Deus reuelauit. Dicere enim ego interius alienior iudaismo, est dicere, ego interius credo, quod falsa sit fides Christiana, quod est afferre se in testem contra Christianam. Certum est autem, interrogari grauem iniuriam alicui contra quem falso affert aliquis testis, prout falso affert se in testem contra fidem Christianam ille, qui in corde credit eam esse veram. Ille vero, qui virtutem ex causa galero falso non affert se in testem contra fidem, sed eam solum occultat, & dat occasionem, quod alij ex errore putent ipsum contra fidem tentire, quod tamen ipse non dicit, nec testatur. Addo, quando Catholicus id de se falso affirmaret, etiam si solum reflexè loqueretur de suo a-fensu interno, & non de veritate, aut falsitate doctrina, regulariter tamen interuenire erubescientiam vitiosam; neque enim solum peccat contra fidem, qui eam negat, sed etiam qui eam erubescit, propter verè erubescit, qui ob aliquem metum negat se eam interius credere, cum tamen eam verè credat. In Iudeo autem vero, qui fateretur, se esse Iudeum, nulla interuenit erubescientia, non enim erubescit, qui manifestat verè sensum, quem de facto habet. Nec etiam falso adducit se testem contra fidem nostram, sed verissime, cum de facto in corde suo contra eam sentiat: & quamvis hoc ipsum, si sine causa fiat, habeat aliquam irreuerentiam contra fidem, quatenus contra eam affertur, & prodit testis aliquis: non tamen est tanta hæ irreuerentia, ut non possit compensari aliqua utilitate, vel causa; vt si id fiat ad remedium, vel consilium petendum, vel saltum si fiat ad manifestandam veritatem, & statum internum, ut alij possint ab hoc homine caute, ob quem finem Iudeis præcipitur signum peculiare in teste, & ob quem etiam finem possunt interrogari de sua fide, & ipsi possunt licet responderet, ut dictum est.

80 Tertium, genus vestium est eorum, quibus Tertium gen. vtuntur infideles, non solum ut dignoscantur, sed non vestium etiam ad profitendam suam falso religionem. De quibus multi absolute negant vello casu licitum esse eorum vsum. Ita Arag. & Ludou. Lopez apud Sanch. vbi supr. n. 20. Ant. Tabien. Tolet. Nauar. & alij plures, quos refert & sequitur Castro Palao d. p. n. 17. n. 7. qui pro eadem sententia affert Partem Suarez dicta sect. 5. num. 13. sed immixtio, nam Suarez num. 2. distinxerat plura genera vestium, & ultimoloco vestes non habentes communem vsum, vel utilitatem corporis, sed præcisè institutas ad aliquem vsum sacrum, vel quasi sacrum, quales sunt vestes Sacerdotales, & de iis solis loquitur illo num. 13. Nos autem nunc loquimur de vestibus institutis ad utilitatem corporis, sed quæ simul significare solent professionem alicius religionis, quales sunt vestes clericales, vel monachales, de quibus idem Suarez loquutus videtur num. 7. & concedere illarum vsum ex graui causa, & cum aliquibus limitationibus.

81 Alij ergo mitius loquuntur, & non audent in Card. de Lugo de virtute Fidei diniz.

vniuersitatem damnare harum vestium vsum; ita loquitur Coninch. disp. 15. dub. 3. num. 66. vbi earum vsum concedit licitum ad vitandum graue periculum: in d. num. 72. addit non esse improbabile, quod ex grauissima causa licet aliquid vsum vestis deputata ad solum vsum, & cultum falsa religionis. Suarez etiam loco supra citato eidem sententia videtur aperte fauere, pro qua ab omnibus assertu Sanchez dicto c. 4. n. 20. sed, vt verum fateretur, satis obscurè loquitur; nam statim num. 21 dicit, id non intelligi, quando vestes destinatae sunt ad cultum auctoris falsæ sectæ, eo modo quo num. 16. explicuerat: ibi autem in eadem classe constituerat vestes omnes primariò institutas ad falsa sectæ professionem, quas omnes distinxerat ab aliis vestibus, quæ non sunt institutaæ ad professionem sectæ, sed ad discrēndos homines talis sectæ ab aliis ob finem politicum, qualis est vsum galeri statu Romæ pro Iudeis; quare non satis appetat de quibus vestibus loquatur postea num. 20. Sed tamen videtur ibi distinguere rursus illam classem vestium, quam vnicam fecerat num. 16. in alias duas, in quarum una sint vestes significantes solum professionem falsa sectæ, & has dicit aliquando licere; in altera vero linea vestes destinatae ad cultum solum auctoris falsæ sectæ, & has dicit nunquam licere. In quo tamen parum consequenter eum loqui, dicens Palao vbi supr. num. 6. & Hurtado disp. 4. 8. §. 57. qui utrariumque vestium vsum videtur aliquando licitum agnoscere, quod latè probat §. 54. & sequentibus.

Ego ex supradictis vnam regulam generalem credo statui posse, in qua, si bene explicetur, ⁸² quædam ⁸³ vsum vestis distinxerat fortasse, vel patrum dissidenter putarim. Itaque quoties vsum vestium talis fuerit, vi qui personam videntem non quando erunt, eum omnino iudicent fidem negare, & illicitus, falsam religionem amplecti, vsum ille nullo casu licitus erit; quando vero, qui personam norunt, poterunt dubitare, an ob aliud finem diuersum vestis usurpetur, poterit aliquando vsum licitus esse ex graui causa, quæ eod grauior debet esse, quod ex circumstantiis vestis illa magis accedat ad significandam negationem verae fidei, quamvis non omnino determinatae eam significet. Sensus, & veritas huius regulæ probari, & explicari potest per analogiam, vel comparationem ad voces quas diximus nullo casu fideliter licere, quia ex natura sua habent, quod proferri debent ad significandam mentem, & non ob alios fines. Si ergo esset vestis, quæ propter circumstantias, vel institutionem ita esset determinata ad significandam negationem fidei, sicut sunt verba, vel voces ex natura sua ad significandam mentem; idem omnino dicendum esset de teste illa, quod de vocibus dicitur, atque ideo sicut nullo casu fideliter licet proferre voces, quibus significetur ipsum esse alterius sectæ, ita nunquam licet ei vsum talis vestis habentis quæ determinatam significationem, ac habent voces. Non repugnat autem, quod circumstantia tales sint; in quibus vestis possit habere significacionem & quæ determinatam; ac habent voces, & à quæ non possit abstrahi, v. g. si Princeps infidelis præcipiat subdito christiano negare fidem, & in signum negatae fidei assumere, & gestare imaginem idoli in teste, vel coronam, aut rosarium proprium illius idoli; non est dubium, quod in iis circumstantiis gestatio illius signi, vel vestis non possit præscindi à significacione.

tionē negatæ fidei, atque ideo, quod esset omnino illicta. Si ergo consuetudo recepta tribueret eandem vim determinatam significandi negatam fidem, quam tribuit imperium Principis infidelis præcientis gestare tale signum; eodem modo dicendum esset, de ueste, vel signo illo, non esse licitum, stante tali consuetudine. Quare totum iudicium de hoc puncte reducendum est ad determinationem significacionis, quæ optimè colligitur à posteriori, si videntes signum illud, & cognoscentes personam, quæ antea fidelis & christiana erat, inducunt tamen omnino, & determinat ad iudicandum, quod priorem fidem reliquerit: tunc enim uestis ita in talibus circumstantiis habebit se, sicut voces, cum non possit à tali significacione determinata separari.

83

E contra verò contingit frequenter, ut uestis aliqua, consuetudine, vel etiam ex institutione Principis destinata sive ad significandam professionem falsæ uestitæ: & tamen quando christianus eam usurparet ad se occultandum, & vitandum vitæ periculum, i.e. qui hominem antea agnoscerent, & viderent in ea ueste, non ideo iudicarent, eum negasse fidem, sed vel dubitarent, vel forfater putarent, non ad id significandum, sed potius ad se occultandum, & vitandum vitæ periculum assumptam fuisse uestem illam: quo casu ex graui, vel saltem grauissima causa licet assumetur, cum uestis illa non esset sicut voces, sed postea ea significacione separari, & assumi ad alios fines, vel tegendi corpus, vel ad ornatum, & elegantiam, vel ad aliquid aliud; quare procedere tunc ratio, propter quam diximus cum communī sententia, licet usurpari posse ex graui causa à Christiano galerum flauum, quia potest separari à significacione, quam ex publica institutione habet, ut dignoscantur Iudei à Christianis. Nam licet uestes de quibus nunc loquimur, non solum sint signa politica ad dignoscendos infideles, sed etiam ad significationem professionem falsæ uestitæ, vel ad eam tacitè profitendam, & ideo grauior causa requiratur ad harum uestium, quam ad illarum uestium licitum; adhuc tamen utraque uestis conuenit in hoc, quod ex natura sua non sit ita alligata etiam in his circumstantiis ad talam significacionem, vt non possit ab ea præscindere, & usurpari sine animo talis significacionis.

84

Doctrina verò hæc potest in primis applicari cum proportione debita ad quartum genus uestium, nempe illarum, quæ non solum vtrumque continent, & significant professionem falsæ uestitæ, sed etiam continent cultum actualēm auctoris falsæ uestitæ, vel idoli, &c. de quibus Auctores etiam variè loquuntur. Sanchez enim *dicto n. 21.* de iis uestibus negare videtur esse licita vlo casu, sicut & Bañes, Arag. Petrus de Ledesm. Man. Rodriguez, & Rutilius Benzonius, quos affect idem Sanchez ibidem. Idem docet Castro Palao *vbi supra* Suarez verò *dicta sest. 5. n. 8.* dicit non licere uestum uestis, quæ peculiaris honor idoli, aut falso Prophete deferatur, ut si idolum, vel character Mahometis in ueste feratur, nam id videretur institutum in eius honorem, & ideo vel occultandum erit tale signum, vel alio modo caudendum, ne talis demonstratio culens, & honoris deferatur, nam hoc semper superstitiosum est. Postea verò *num. 13.* in vniuersum docet, ut probabilius, & securius, non licere uestum uestis per se primò deputata ad superstitiosum cultum aliquius uestitæ false, quæ non habet communem,

& corporalem uestum, sed sacram, vel quasi sacram in tali uestitæ, nisi forte aliquis vteretur tali ueste modo prophano, & vulgariter magis videtur contemnere superstitiosum uestum, cuiusque institutionem.

Alij tamen non videntur harum etiam uestium uestum in vniuersum damnam: nam Coninc *dict. dub. 3. n. 72.* agens de uestibus quæ direcè sunt instituta ad profitendam fidem falsam, abeque vla distinctione dicit, non esse improbatibile, quod in aliquo casu ex causa grauissima licitos uestrum uestus. Clarij Hurtado *dicta disp. 48. 3. 1. 4.* de ueste instituta ad cultum, & ceremoniam fuisse uestitæ dicit probabile esse, quod licet in flante necessitate mortis fugienda, dum non formaliter usurpetur ut tale signum est, sed solum marcialiter. Postea verò *§. 5. 6.* de ueste sacerdotali idem probat, quia uestis illa in rigore non est cultus, sed habitus, quo exercantur ceremonie, & cultus in Deum; & *§. 5. 8.* probat licet uestes, in quibus depictæ sunt imagines hominum felerorum, aut idolorum, quia uestus illarum imaginum non significat determinatè cultum, sed potest habere alias significaciones, nam multæ familiæ nobiles gestant in suis gentilitiis imagines solis, luna, stellarum, vñorum, & Leonum, quas quasi deorum imagines ethnici colebant, sic ergo possit imago Mahometis gestari non in cultum, sed ad significandum triumphum reportatum de Mahomerismo. Concludit denique contraria sententiam veram esse, quando uestus signorum determinatus est ad significandam falem religionem.

Iuxta regulam à nobis supra positam conciliari posse videntur horum Auctorum placita: nam de his etiam uestibus verum est, quod earum uestus ex causa grauissima licet, quando non sunt ita determinatae ad cultum falso significandum, ut qui hominem antea christianum cum ea ueste videret, eo ipso determinatè iudicet fidem reliquæ, sed possit dubitare, vel putare, quod ad alium diuersum finem tali ueste vteratur: fecis verò quædo ex institutione, vel circumstantiis determinata est ad eam significacionem. Et quidem, si que uestes apud infideles sunt, quæ correspontent uestibus, non sacris, sed communibus nolitorum clericorum, vel monachorum, facilius intelligi potest in illis indeterminatio ad significacionem: nam hæ uestes non videntur contineat cultum actualēm, aut professionem fidis, sed sunt habitus decens, & aptus ad naturalem uestum corporalem uestium pro iis, qui statim modestum, & religiosum profitentur. Vnde religiosus ethnici, qui ad fidem christianam conuerteretur, posset absque scandalio habitum suum ex causa aliquando retinere absque eo quod falso cultum promitteret, quia habitus non facit Monachum, sed posset ad uestum solum naturalem habitus retinere.

Difficiliter excusari potest uestes cum imagine idoli, vel Mahometis, quæ in eius cultum gestari solet: nam licet imago illa ex se indifferens sit, ut ad alium finem, vel uestum deferatur: sed tamen in his circumstantiis, & tali modo gestata videtur fatis determinata ad significandum cultum, sicut equites christiani nobiles, qui Crucem S. Iacobi, vel alterius militie in pectore gestant, significant omnino cultum erga crucem, & religionem christianam. Vnde si ad Mahomeritum transire, crucem statim abiceret. Sic imago idoli, vel Mahometis ex se indifferens est, ut ad cultum, vel ad alium

alium finem deferatur; sed tamen in his circumstantiis, & tali modo gestata in pectoro v.g. non videtur esse indifferens, sed determinata omnino ad cultum significandum. Sicut etiam thurificatio ex se indifferens est, ut fiat in cultum, vel etiam ad finem naturalem expellendi odorem noxiuum; sed tamen in his circumstantiis accendere thus coram idolo determinata omnino significat cultum.

88 Vnde obiter notandum est, non excusari hanc malitiam ex eo quod talis vestis signum etiam sit nobilitatis apud illam gentem, atque ideo retiniri possit non ad cultum, sed in signum nobilitatis. Hoc, inquam, non excusat: quia etiam apud nos Crux S. Iacobi, vel alterius militiae signum est nobilitatis, non tamen potest retinere hanc significacionem sine significacione cultus, cum ab hac significacione cultus illa alia significatio nobilitatis quinam dependat. Ideo enim significatio nobilitatem, quia soli nobiles admittuntur ad cultum illum crucis, qui exhibetur eam cum tali figura in pectoro gestando: quare qui vult se illo signo nobiliter manifestare, eo ipso vult talis cultum publicum exhibere, ad quem publice tali signo exhibendum soli nobiles admittuntur. Similiter ergo innuerit possunt apud infideles signa aliqua nobilitatis in vestibus, quae tamen non alteri nobilitatem significant, nisi quatenus continent cultum aliquem ad idoli exhibendum, ad quem publicum cultum taliter exhibendum soli nobiles admittuntur; & hoc genus signorum non poterit licet restringi ad nobilitatem significandam, nisi forte, vel communis consensu, vel per obliuionem vna significatio ab alia separetur. Potest enim contingere, ut licet initio signum illud cultum idoli continetur, & solis nobilibus concederetur, postea tamen origo illa ex cultu in obliuionem abierit, & sola significatio nobilitatis remanerit: vel certe significatio nobilitatis independenter a significacione falsi cultus, & sint duas significaciones separatae, & non subordinatae, quo casu a stimari aliquid poterit significatum illud inter signa non omnino determinata ad significandum falsum cultum, sed indifferens ad alias significaciones dispartatas, & non subordinatas.

89 Denique de vestibus sacris non continentibus eiusmodi imagines, sed deseruientibus ad locum, & tempus rituum facrorum, vel sacrificiorum, dicendum erit iuxta supradictam regulam, eas non licere fidelibus, si ita determinata significent, ut videntes, eo ipso iudicent christianum illum fidem deseruisse; quod maximè locum habere poterit, si vestes ille non solum dispositae deseruant ad cultum, quatenus decentius, & magnificientius ornant ministerium, ut cum maiori dignitate, & splendore accedat ad ritum celebrandum, sed etiam formaliter in se continant ipsum cultum, propterea videtur formaliter cultum continere crux illa, quam Episcopus celebraturus imponit sibi pendente ex collo, in quo cultus, & veneratione ipsius crucis videtur interuenire; & simile aliquid apud infideles posset innervi, de quibus omnibus non potest regula generalis alia tradi, sed in singulis consideranda prudenter est, & qualitas signi, & determinatio ad significandum, ut dictum est.

90 Sunt autem circa hoc dico aduertenda. Primum est, quando dicimus, vestes illas non esse in universum, & in omni casu damnandas, quae non Card. de Lugo de virtute Fidei divinae.

sunt omnino determinatae ad significandum, id est, quibus visis, iij qui hominem antea fidelem nouerunt, non statim iudicabant ipsum fidem reliquise; hoc, inquam, non ita esse intelligendum, ut sufficiat si aliqui sciant, eum non ex animo, sed ob alium finem ea signa usurpare, sicut nec sufficeret, si aliqui scirent cum fidei proferre verba significantia negationem fidei, sed requiri, quod vel omnes id sciant, vel certe signa ipsa talia sint, ut in iis circumstantiis, qui aliunde fictionem non nouerunt, & sciunt ipsum antea fuisse fidelem, non possint ex vestibus, vel signis illis determinatae iudicare, quod fidem reliquerit, ita ut nec ipsi infideles, si noluerint hominem antea fuisse christianum, possent eiusmodi fidei mutationem iudicare. Per hoc enim à posteriori colligitur debilitas, & indeterminatio illius signi ad manifestandam fidei negationem, & differentiam illius signi à vocibus, quae ex natura sua determinatae sunt ad negationem manifestandam, que sicut nunquam licet usurpatur ab homine fidei, ita neque alia signa, quae vel ex institutione, vel ex consuetudine aequaliter determinationem habuerint, ut supra explicuimus.

91 Secundum quod aduertendum est, & quod prædicti Autores communiter obseruant, est, vestes, & alia tam prædictas vestes, quam alia omnia signa, omnia signa etiam ex se determinata non sint ad talem significationem, possunt tamen esse illicita ratione scandali, quare quando dicuntur aliquando liceat, semper intelligi debet, scilicet scandalo, quo stante iam ratione illius redditur vobis illicitus, ut notauit Suarez vbi supradicto n. 12. Coninch dict. dub. 3. n. 75. Castro Palao dicto dub. 17. n. 10. & alij. Quantum verò, & quale debet esse scandalo illud, ut etiam ex gravissima causa contumii non possit, pertinet ad tractatum de charitate, vbi Deo dante de hoc agemus. Interim videri potest P. Hurtado dict. 173. de charitate sect. 2. 3. vbi latè de hoc differit.

92 Quæ de vocibus & vestibus dicta sunt, applicari possunt cum debita proportione ad nutus, Quid dicuntur de nutibus, vel alios manū, & digitorum motus, quibus aliqui solent loqui, & suos conceptus exprimere. De quibus dubitari magis posset, quia non vindicentur omnino a similari vocibus, quæ à natura date sunt solam ad manifestandam mentem, & significandos internos conceptus, & ideo non possunt ab eo fine, & significacione separari: at verò nutus non videntur ita determinati, & alligati ad hunc finem; nam quando aliquis annuit inclinando caput, inclinatio illa de se indifferens erat ad significandum assensum, vel ad vitandum defatigationem in capite erat habendo, vel ad conuercentos oculos ad terram, ut alij, id ibi quæras, vel ad quid simile: quare videtur nutus ille accedere magis ad vestes, quæ quia de se non sunt alligatae ad significandum, possunt à significacione separari.

93 Ceterum fatendum omnino est, nutus illos, qui negationem fidei, vel professionem falsæ factæ significant, nunquam ex quacunque causa licere, sed habere se sicut voces. Ratio autem est, quia licet ex se possent ordinari ad alios fines diversos: in his tamen circumstantiis non possunt separari a tali significacione vitiola. Sicut etiam actio adulandi thus ex se fieri posset propter alios fines, recreandi odoratum, purgandis, &c. in his tamen circumstantiis coram idolo, & cum externo gestu venerationis non potest sepa-

tari à significatione cultus. Nutus autem, quo interroganti, an negare velis fidem christianam, tu respondere videris annuendo, & caput inclinando, magis determinatus esse videtur ad significandam voluntatem negandi fidem, quā sit combustio thuris coram idolo ad significandum cultum: nam combustio thuris non est verbum, sed aetio; nutus autem est verbum, licet non sit vox, & ideo sufficit ad valorem matrimonij, quod perficit rebus, & verbis. Quod idem est de motibus digitorum significantibus ad placitum, & ex conventione priuata. *Sunt enim quasi litteræ scriptæ, que quidem sunt propria verba, nec magis licet scriptura significat fidei negationem quam voces, cum sit loquutio scripta: sic etiam motus illi digitorum sunt vera loquutio, & ideo non magis licerent cum excommunicato vitando, quam loquutio per voces nec magis possunt motus illi praescindere in his circumstantiis à tali significatione, quam voces, & per consequens eadem regula debet in illis seruari, que in vocibus propriis eandem rationem.*

94 *Licitum est christiano transeunti per loca Turcarum, v. g. vti habitu communii Turcarum, vt se se occulte. Ita cum alius Sanchez dicit cap. 4. num. 22. quia habitus ille de se non concernit religionem. Quando vestes concernunt religionem, vt si sit habitus communii Sacerdotis Mahometani, vel religiosi Ethnici, grauior quidem causa requiritur, sed aliquando licebit, vt suprā diximus, & fatebitur Coninch dicit dub. 3. num. 7. 3. & 7. 4. Si denique contineant cultum actualiē falsa fæcta, seruanda grā regula suprā posita, & videndum, an ita sint determinatae ad eum cultum significantum, vt qui vident, & sciunt, hunc fuisse antea christianum, inducantur omnino ad iudicandum, quod relinquat fidem, an vero id determinatae non significant, atque ideo ex grauissima causa licitus esse possit earum vīs.*

65 *Licitum est christiani vexilla hostiis in nauibus suis fingere, vt hostes infideles vīs vexillis nō fugiantur, & docet idem Sanchez cum alius n. 23. qui notat id non licere, quando vexilla habent depicas imagines Mahometis, vel falsi Dei, quia hoc est cultum falsum exercere. De quo tamen dubitat Hurtado dicit. 48. §. 8. quia possunt illæ imagines depingi, non ad cultum, sed ad significantum triumphum de Mahometo, vel de falsis Diis: sicut familiae nobiles gestant in suis gentilitiis imaginem Regis, quem olim eius progenitores in bello ceperunt. Consultum autem, vt praedicas imagines depingantur cum catena in signum cōficiūtatis, vel compedibus subtilibus, qui ab hostiis a longe non percipiuntur, quo pacto cessat superstitionis periculum, & tandem concludit, id tunc solum licere, quando signa sunt omnino determinata ad falsum cultum: quod vītum verissimè dicitur, & consonat regula nostra supposita. Considerandum tamen est, an hæc imagines sine catenā, aut vinculis depicēt, significant determinatae cultum. Certum est enim, quod si deferentur in altari collocatae significarent omnino cultum, nec id licet fieri: parum autem videtur referre, quod non in altari, sed in vexillo deferantur, cum id etiam honoris causa fieri soleat, prout Christiani in vexillo crucem depingunt, vel B. Virginis, aut alterius sancti imaginem; quare non videretur facile à communi*

sententia recedendum, & multo minus si imaginis illæ cum splendore, vel aliis signis venerantur, & honoris depingerentur.

Infertur tertio, quid dicendum de vestibus, quas Princeps infidelis præcipit deferendas omnibus christianis sibi subditis, vel ab omnibus ab infidelibus. Si enim præcipiat, vt Christiani omnes tali veste tantum, vt dignoscantur, contentiunt Doctores, quod possit adhuc Christianos, prout se se occulter, vel non prodat omittere talen vestem ex causa graui saluandi vitam, sive id præcipiat ob finem politicum, sive ob finem religiosum, vt contra Caetanum docent plures, quos affligeret, & sequitur Sanchez vbi suprā num. 29. Sua rez dicit a se. §. 7. 10. Coninch dicit dub. 3. n. 7. 6. & alij. Ratio autem est, quia lex illa vel est mē politica, vel in odium fidei. Si sit politica, non obligat ex virtute fidei ad fidem sibi signo contentam, cuius positiva confessio obligat, quando interrogatis in odium fidei. Aliud vero est obedientia legislatori debita non obligat com tanto periculo. Si vero sit in odium fidei, eo ipso est iniusta, & non obligat in vim legis, nec aliter est etiam obligat virtus fidei ad fidem contentam, & signo illo manifestandam: quia interrogatio illa generalis non tam est interrogatio, quam præceptum, vt Christiani se posse prodant, vt cognoscantur, & puniantur quo cōfides non obligat, vt quilibet se prodat, esset enim in detrimentum ipsius fidei, si quilibet Tyrannus obligare posset fideles, vt se prodent, & ita omnes simili extingueret.

Quando vero è contra à Princeps infidei iubetur, vt omnes infideles talis veste videntur, ruitus distinguendum est. Poteſt enim lex illa esse non uniuersalis pro omnibus subditis etiam christianis, sed solum pro infidelibus, quibus præcipit talis vestis in signum sue religionis: & tunc de veste illa, an ex causa aliquando licet, quando ex lege instituta est ad dignoscendos infideles ob finem politicum, vel etiam ob finem religiosum, dicitur est in superioribus. Secundum tamen potest lex illa ferri uniuersalis pro omnibus subditis, quos omnes Princeps obligare volit ad professionem falsa religionis, & ad signum externum, quo in vestis determinatae vītū profeantur. In quo casu dicendum videtur, infidelibus non licere vītū talis vestis supponere, videtur Hurtado vbi suprā §. 7. in fine, & clavis Coninch vbi suprā n. 7. 3. & Castro Palao dicitus parvus 17. num. 8. quia in illis circumstantiis, & instanti illo Princeps præcepto, vestis illa, & signum vītū patrum significare determinata omnibus, id fieri ad obedientiam Princeps quicquid tunc non præcipit actum ciuium, & politicum, vt constat, sed superstitionis, nempe proficer fallam fætam signo, & veste illa. Sic ergo si Princeps tibi in particuliā præcepit portare signum aliquod in veste ad portandum negotiationem fidei christiana, non licet vīta ex causa ei obediere: qui quantumvis signum illud ex se esset indifferens, in illis tamen circumstantiis, & instanti Princeps præcepto, determinata significare obedientiam Princeps exhibet, & conformitatem cum eius voluntate, ita lata, & vītūte lege uniuersali, omnes, qui te vident signum illud vītē, statim iudicarent, te obediēt Princeps præcipienti: quare sicut in primo calo non licet vīta talis vestis præcepte, sic nec in secundo licet.

Aliter

Aliter fortasse dicendum esset, si Princeps ille non praeciperet subditis vsum vestis nouae, vel alicuius noni signi ad illum finem, sed solum praeciperet, vt certum vestis genus, quam ipsi iam subditi liberè, & spontaneè solebant indifferenter gestare, deinceps ex debito gestarent in signum falsae religionis. Tunc enim non videtur, quod subditi fideles deberent communem, & sibi iam familiarem vestem relinqueret, ne viderentur Principi in falsa religione consentire: quia continuatio in ueste sua priori non esset determinatè signum obedientie, vel mutatae religionis, cum satis constat posset de alio fine, & vbi perseuerandi in ea ueste: immo lex illa magis videretur tendere ad cognoscendos fideles per nouum signum, nempe per dimissionem prioris vestis, quam legem vidimus iam non obligare ad nouum signum christianitatis a Principi infidelis preceptum usurpandum, quod esset possumus se ipsis prodere, & manifestare. Quid enim, si Princeps ille praeciperet suis subditis surgere media nocte, & dare signum ad preces falsi ritu cauedas? Numquid ideo monachii deberent abstineri a ritu religioso surgendi media nocte ad preces matutinas Deo offerendas? Quid, si praeciperet gestare circulos in cultu idoli similes iis, quos nunc gestamus in honorem B. Virginis? numquid ab his debetremus abstineri? Quid denique si praeciperet abstineri a carnibus feria sexta in cultum hominis scleratii? numquid deberemus vesci carnibus ea die, ne videremus Principi obediens? Hec ergo, & similia si praeciperetur, non essent signa determinatae obedientie, aut viros cultus, quia in iis circumstantiis nemo prudenter ex solo illo signo iudicaret determinatè, quod retinerentur ea signa ob legem denuo latam, & non potius ob easdem rationes, ob quas antea ab eisdem usurpantur.

§. II.

An licet carnibus vesci ad occultandam fidem.

99 **N**on loquimur nunc de eis ciborum, in quo videtur esse positivus cultus falsa religio-
tum transiens, qualia sunt idolothyta, de quibus postea spe-
cifica hæ-
ritum possit, & qui alias nec naturali, nec divino iure positivo
prehenduntur, prohibiti sunt, sed solum iure humano ecclesiastico: de quibus est communis quæstio, an Ca-
tholicos, tholici transiens per loca hæreticorum, qui præ-
ceptio præceptio ecclesia non curant, possit, ne ab illis de-
bet prohibi-
tus. Certum est, sine causa, & necessitate id non
licet, cum virgat ecclesia præceptum. Necessi-
tas ab intrin-
seco, autem haec potest esse duplex, altera ab in-
trinseco, altera ab extrinseco. Ab intrinseco ictus, quando alij cibi non suppeterent, & esset fame pereundum, nisi carnes edantur. Item si alij cibi ob agititudinem noxi sint, & ideo infirmus carni-
um eis indigent. Ab extrinseco ictus, quando alii, quia hæretici sunt, carnes comedentibus, si tu ob religionem ab iis abstineas, deprehenderis, & apud illos periclitaberis.

100 Loquendo de necessitate ab intrinseco, certum
Deneccitatis est, posse catholicum etiam in locis hæreticorum,
ab intrinseco, quando alij cibi non suppeterunt, carnes comedere
Card. de Lugo de Virinte Fidei diuinæ.

re, ne fame pereat, quod etiam procedit, quando ob agititudinem eis carnium indiget: nam lex Ecclesiastica non obligat in ea necessitate, qua stante, perinde est, ac si non esset dies prohibitus, sed alia dies, cum necessitas impediatur, ne lex pro eo articulo lata sit. Difficilas esse posset, an necessaria sit tunc protestatio, qua dicat hæretici presentibus, se vesci carnibus ob necessitatē, & non quia catholicus non sit. Et quidem, si adstantibus nota sit necessitas, eam protestationem necessariam non esse, docet Hurtado in presenti diff. 48. §. 81. & 97. quia in iis circumstantiis eis carnium nullo modo significat defectum à fide, cum in locis etiam catholicis omnes in agitidine carnibus vescantur, nec prohibito pro eo casu lata sit. Quod si hæretici id tribuant defectum à fidei, erit scandalum passionis, & pharisaicum, ex ignorantia, vel malitia ortum eorum, qui scandalizantur ab eo, sufficienti fundamento; si tamen ob ignorantiam scandalizandi essent in suam spiritualem ruinam, & posses absque magno detimento scandalum illud vitare facta protestatione necessitatis excusantis, & integratatis tuae fidei, non videtur dubium, quod saltem ex charitate tenereris id facere, neque hoc credo ab illo auctore, vel ab alio negari. Si vero illis necessitas tua non sit, idem auctor cum aliis concedit, posse protestationem omittere, & carnes edere, si ex protestatione timeas tibi vitæ periculum; quia commissio ipsa de se licita est, & scandalum non est actuum, sed passionis ortum ex eorum ignorantia, qui estimare deberent plures esse posse causas vescendi carnibus præter hæsim, nec semper morbos occultos. In facie apparere, nec tu debes cum tanto detimento proprio eiufmodi scandalum præcavere: quod verissimum est, sed immerito doctrinam restinxit auctor hic ad casum, quo ex protestatione facta vitæ periculum sequeatur, minus enim detrimentum sufficit, vt non sit obligatio impediendi scandalum passionis, quale illud esset in casu posito, vt videbimus.

Dubitari circa hoc potest, an si agroti, qui alias posset licet carnibus vesci, præcipiat Tyrannus, ut in signum infidelitatis carnibus vescatur, quia alias posse adhuc in iis circumstantiis eas comedere, & licet carni-
bus vesci, præcipiat Tyrannus, ut in
crimine evidenti à carnibus tunc abstineat, quia signum infi-
vitam exponit periculo ob catholicæ religionis delitatis car-
cultum, & obedientiam legis Ecclesiasticae. Posse
vita vesci, præmissa protestatione, quod id faciat ob agititudinem, & non commissari eas proper Princeps imperium. Hæc secunda pars verissima est; de prima autem partis veritate du-
bito: cum enim ita facile possit, protestatione præmissa, tollere omnem apparentiam falsi cultus, & superstitionis obedientie, non video quo iure possit remedium naturale ad propriam vitam sine vita necessitate relinquere. Nec exponit tunc se periculum ob custodiæ ecclesiastice legis, cum lex ecclesiastica eiufmodi agrotum non comprehendat, vt constat, & per consequens illa abstinentia tunc non est cultus catholicæ religionis, immo catholicæ religio præcipit eum carnium in tali ne-
cessitate. Quam obligationem naturalem non tollit præceptum illud Tyranni: aliqui, si præci-
peret tibi, vt aliquid in genere comederes in honorem idoli, & affiduer ad hoc virgeret, posses li-
cite per hebdomadam, aut amplius ab omni cibo

tot

ii 3 abstr

abstinere, ne Tyranni præcepto obedire videaris: quod certè nemo admittet: ridicula enim postea præcepta Tyranni cum risu potius & contemptu reici debent faciendo ea, quæ seculo tali præcepto facienda essent. Quo autē sensu S. Augustinus epist. 154. dixerit, abstinentum esse ab idolothyo eriam in articulo mortis, & christiana virtute moriendum; explicabimus paulo post agendo de idolothyo. Videatur Vasquez in 1.2. diff. 162. num. 32. qui eo casu dicit, non posse licite ab idolothyo abstineri.

102

Peres, quid si Tyrannus in odium fidei præcipiat homini robusto, & bene valenti comedere carnes in contemptum fidei, & ad hunc finem auferat ei omnem alium cibum præter carnes: an tunc posset illas comedere? Videatur consequenter dicendum quando in fidei, & abstinentia reduceret eum ad periculum graue vitæ, vel sanitatis, posse utique præmissa prædicta protestatione: quia licet necessitas illi proueniret ab extrinseco ab initio, postea tamen sit necessitas intrinseca naturæ deficiens, & periclitans ob defectum alimenti, quare haberet se sicut ille, qui ob carentiam alterius alimenti comedit carnes, ne pereat: iam enim in eo statu caret omni alio alimento, & parum videtur referte, quod hæc ipsa carentia proueniat à Tyranno, vel alio casu fortuito, cum eodem modo transeat in necessitatem intrinsecam ipsius naturæ, quæ alimento aliquo indiget ad vitam, & eo deficiente lex ecclesiastica non obligat, nec commissio illa censeretur obedientia Tyranno exhibita, sed vsus licitus cibi cefante legis obligatione. Cæterum in hoc casu præto esse specialiæ difficultatem, ut videbimus §. sequentem num. 111.

103

Necessitas ab intrinseco, dicendum restat nunc de necessitate ab extrinseco proueniente. Hæc autem rursus duplex esse potest. Prima est, quando Tyrannus in contemptum legis ecclesiasticae præcipit carnum prohibitarum eum, & nisi comedas, mortem minatur. Quo casu ex omnium sententia illicita est talis commissio. Ita supponit Sanchez in 1.4. n. 25. Coninch ubi suprà n. 53. & 54. & alij, quos affer & sequitur Hurrado dicta diff. 48. §. 100. nec excusaris protestans, te non comedere carnes in contemptum ecclesiæ, sed propter necessitatem ad vitandam mortem. Ratio autem est, quia licet lex humana non obliget cum tanto detrimento ad sui observationem materialem, semper tamen obligat ne contemnatur, siue hæc obligatio sit ab ipsam legi, siue (quod verius puto) proueniat à legi diuina, & naturali, eo quod contemptus ille sit intrinsecè malus, & nunquam admittendus. In casu autem posito commissio in talibus circumstantiis continet legis ecclesiasticae contemptum, cum non deseruatur ad conservandam vitam, quatenus præstat alimentum) suppono enim alimenta alia non deesse) sed præcisè quatenus est obedientia exhibita præcepto impio, & cooperatio Principi religionem contemnenti, cui consentis ad vitandam mortem. Sicut ergo suprà diximus, non licere vsum alioius signi virgente Tyranno, qui illud præcipit in signum fidei negata, licet non virgente illo præcepto posse licere veltem illam, vel signum usurpare, quod de se non est determinatum ad significandam fidei negationem; ita de carnum esu dicendum est, quia licet extra eum casum licitus esset ad te occultandum, ut postea dicemus, vel

ob alias causas; in eo tamen casu licitus non est, quia continet obedientiam expellat Tyranno præcipienti religionis contemptum. Vide tissimi Machabæi huius obligationis consciætuelerunt atrocissima pati tormenta, & mortem crudelissimam, quæ carnibus lege sibi prohibita vesci Tyranno id præcipiente, licet alias si nulli alij cibi suppetentes, potuerint licet non vesci ad conservandam vitam, sicut & alij prouerunt sabbato præliari ad se ab iniulis aggressoribus defendendos, & David potuit panes proportionis sibi alias prohibitos licite in necessitate comedere.

Secunda ergo necessitas ab extrinseco esse potest, quando nullum virget Tyranni præceptum cogentis carnes comedere, sed tamen transcas per loca hereticorum, ubi omnes eas concurrit, tu etiam eas comedis, ne si abstineas, prodas te ipsum Catholicum, & ea de causa periclitabis. Quo casu P. Valentia 2. tom. diff. 7. quæp. 15. punto 6. §. 4. casu 4. dicit, id non licere in iis locis, in quibus cuiusmodi ablinentis est veluti sanguinem & tessera fidei Catholicæ. Alij tamen communiter, & verius id concedunt licere. Azor, Beccanus, & alij, quos affer & sequitur Hurrado ubi suprà §. 99. Sanchez dñs num. 25. Coninch. dicto dub. 3. num. 50. & alij communiter. Ratio autem est, quia præceptum Ecclesiæ non obligat cum tanto detrimento. Præceptum autem diuinum fidei, vel religionis tunc non intercedit; quia commissio illa nec secundum se, nec in iis circumstantiis est signum determinatum significans fidei negationem, vel formam contentum præcepti, cum multi etiam Catholicæ carnes ex gula sine necessitate comedant, & cum possis modo occulto laborare, quod à præcepto excuseris; quare licet alii fulpient, te esse hereticum, id sine sufficienti fundamento iudicatur. Catholici verò vel etiam heretici, qui te Catholicum esse scunt, iudicabunt potius te id facere, ne te periculose prodas: quare siue ob similem causam poteris breuiarium non deferte, & officium diuinum omittere, quando id sine periculo defere non posses, ita poteris ablinentis ecclesiastica ob similem periculum omittere, cum ne tra lex cum tanto periculo obligere.

Circa hoc notandum est primo Hurradum loco citato, videri hanc licentiam limitare ad causum, quo, nisi carnes comedas, adducari in extremum vitæ periculum. Alij tamen non vident ita strictè loqui, nam Sánchez loquitur, quando scilicet in grauius dannum periculum subiungit, ut carceris, tormentorum, amissione bonorum, vita. Coninch generalius loquitur, dicens, id licere ad vitandum graue periculum. Ego quidem concedo, maius damnum requiri, quæm sit illud, ob quod Ecclesiæ præcepta communiter non obligat: minus enim damnum sufficeret ad omittendum sacram in die festo, quæm ad eum illum carnum, qui in circumstantiis est signum aliquod, licet non omnino determinatum, falsæ religionis, ad quod licet vspurandum grauior causa requiri propter fidei, & religionis observationis, que ab omni specie mali nos abstineat cogi, & eò grauiorem causam requiri diximus, quo signum illud minus habet indifferentiam: non tamen puto requiri semper vitæ periculum, citra quod post ultra timeri mala, quæ excusent, qualia sunt ea, quæ Sanchez attulit in exemplum.

Vnde secundò notandum est, in aliquibus casis

Quibus in bus illum carnium esum non esse licitum, quos prudenter proponuit Coninch loco citato. Primus est, quando quis ab omnibus praesentibus leatur esse catholicus: tunc enim parum refert, quod videant eius abstinentiam: secus est, si aliqui soli id leatur, alij vero nescierit, a quibus merito timendum est, ad quod sufficeret, si vnu id nescierit, si ille aequè posset nocere. Secundus casus est, quando solum timetur periculum iritiosum, quod leuissimum malum est, & a viro Catholicu potius reputanda sibi est in honorem, quam in ignominiam. Tertius est, quando aliquo praetextu posset eam necessitatem vitare, praetextu debilitatem stomachi, vel appetitum pilicium, vel ouorum: quo casu praetextus ille non est contra fidem, etiam si est fictus, ut cum aliis notant Sanchez num. 24. & Hurtado vbi supradicto, posset tamen esse mendacium veniale, nisi aliqua iusta excusatione variis. Quartus casus est, quando etiam sine superioris coactione, sodales haeretici se se mutuò inuitant, & hortantur ad esum carnium in contemptu Ecclesie, vel probent an sit ibi aliquis Catholicus, qui non audeat eas comedere, quia circumstantia illa videretur determinare esum carnium ad significandam defensionem vel à fide, vel ab obedientia Ecclesie, ut probat Coninch vbi supradicto num. 5. in fine, in quo minus cautè loquitur Sanchezum, 25. dicens, eos non peccare, nisi vel aliorum sit magna offensio, aut nisi exploretur, & tentetur eorum religio auctoritate publica: nam ut vidimus, non excusat etiam, quando tentatur auctoritate priuata. Dixi tamen, cum minus cautè loquuntur addens sine causa in publica. Nam in re fortasse non dissentit, cum statim subiungat, vel inde religio nostra de fessis orietur. Qui certè despexit oritur etiam in casu positivo, quando a sodalibus experimento illo religio exploratur, & tentatur. Vnde melius Castro Palao dicto punto 17. num. 10. addidit auctoritate publica, vel priuata ptoocatum non posse licite carnes comedere.

S. III.

De Idolothytis, quando ea comedere sit licitum.

107

Difficilas peculiaris est de idolothytis, seu cibis, qui idolis immolantur, sive carnes sunt, sive panis, sive fructus, sive alij cibi sive etiam porus, de quibus comedere grande placitum apud priuos christianos estimabatur, & peccatum contra religionem, & fidem, eo quod comedit illa videretur continere cultum falsi Dei, cui cibus ille consecratus, & immolatus erat. Loca Patrum videri possunt apud Iustinianum in ep. 1. ad Corint. c. 8. & cap. 10. Maxime autem virgere videntur verba Augustini op. 134. & lib. de bono coniug. c. 16. & lib. 32. contra Faustum cap. 13. qui in uniuersum videretur decere, fame potius percutendum esse homini christiano, quam eos cibos comedat, si constet esse ex immolatis idolo. Cui doctrina consentire videret S. Leo ep. 77. ad Nicetam c. 5. vbi interrogatus de captiuis, qui apud Gentiles de iis cibis comedebant, responderet, ut paenitentia satisfactione purgantur, & addit sine hoc terror extorserit, sive famem suaserit, non dubitet abolendum, id est remittendum per coram paenitentiam: cum huiusmodi cibis pro-

metu, aut indigentia, non pro religiosis veneratio- ne sit sumptus. Vbi videretur supponere peccatum interuenient, alioquin non esset necessaria penitentia ad remissionem impetrandam.

P. Valquez in 1. 2. disp. 161. num. 32. putat illam Augustinum sententiam rigidam esse in casu illo necessitatis, sicut & alij etiam censuerunt, ideoque ad illa discedendum, sicuti etiam videretur discedere S. Thomas in 4. disp. 38. quæst. 1. art. 4. quæst. 3. ad 3. his verbis: non tamen aliquis debet se dimittere fame mori, antequam cum scandalo idolatram comedit: quia iniiceret sibi manus, & sic cum malo pane adiungetur malum culpa. Vbi non solum in ea necessitate licitum est se putat, sed etiam necessarium ex precepto naturali comedere talem cibum. Ad verba vero S. Leonis responderet Valquez n. 33. non loqui de extrema necessitate, sed de communi fame, & indigentia, quia laborare solent mendici. Quam expositionem approbant P. Salas tract. 14. de legib. disp. 1. n. 26. & P. Hurtado disp. 48. §. 83. qui tamen §. 82. sententiam Augustini amplectitur, quia non dixit esse obligationem in extrema necessitate abstinendi ab iis cibis immolatis, sed per modum consilij laudavit talem abstinentiam in eo etiam necessitatis articulo.

Ego loquendo de re ipsa licitum existimo esum eorum ciborum non solum, quando alij cibi non supponunt ad vitam conseruandam, quo casu præmissa protestatione. ut supra de esu carnium diximus, licitus est; sed etiam quoties non est species cooperationis ethnicæ, vel cultus falsi Dei aut scandalū adstantium, cum cibi ipsi de se indifferentes sint, nec extrinseca immoratio eos prauos efficerit. Quod non obscurè colligitur ex verbis Pauli 1. ad Cor. c. 8. & c. 10. vbi optimè explicuit, quando & cur comedit hæc sterilicita, his verbis: Si quis vocat vos infidelium, & vultis ire, omnes quod vobis apponitur, manducate, nibil interrogantes propter conscientiam. Si quis autem dixerit hoc immolatum est idolis, nolite manducare propter illum, qui indicant, & propter conscientiam dico non tuum, sed alterius. Ex quibus verbis colligitur clare, ipsam comeditionem immolati de se non esse malam; alioquin in dubio non posset fieri, sed deberet examinari, & expelli dubium: posse tamen vitari ex circumstantiis, hoc est, vel ratione scandalis, propter quod dixit idem Apostolus cap. 8. abstinentiam esse ab iis cibis, quando infirmi scandalizantur. Videlicet, inquit, ne forte haec licentia vestra offendiculum sit infirmis. Si enim quis viderit eum, qui habet scientiam in idoliorum recumbentem: nonne conscientia eius, cum sit infirma adiudicabitur ad manducandum idolothytam? & peribit infirmus in tua scientia frater, propter quem Christus mortuus est? & in dicto cap. 10. ante verba supra relata dixerat; Omnia mibi licent, sed non omnia expedient: omnia mibi licent, sed non omnia adiudicant. Nemo quod suum est, querat, sed quod alterius. Rursus vitari potest comeditio ex loco, tempore, & alij, quæ ostendunt, illam fieri in cultum idoli; ideo enim Apostolus iudicat abstinentiam quando infidelis, qui te inuitauit, dicit, cibum illum esse immolatum idolo; quia eo ipso videretur te inuitare ad comedendum in cultum idoli; & tu videris inuitanti consentire, quod in iis circumstantiis esset contra religionem. Vnde celebratur merito die 28. Aprilis fortitudo Sanctæ Valeriae martyris, & coniugis S. Vitalis, quæ cum Ethniciis eam ad conue-

114

scendit

scendum ex idolothysis inuitantibus constanter dissentiret, crudeliter ab eisdem fustibus ibi cæsa gloriofissime obiit: nam in iis circumstantiis conuiuij acceptatio non poterat præscindere à cultu saltem apparenti falso Dei. Videatur Coninck disp. 15. dub. 3. num. 5. 4. qui benè, & breuiter id explicat.

110

Quod vero attinet ad Augustinum suprà adductum, qui viderit dicere latius esse fame perire, quām edere cibos immolatos idolis, ego non credo, ipsum loquarum de cibis illis materialiter, sed formaliter, ut idolothysis, id est, vel in cultum idoli, vel certè in iis circumstantiis loci, tēporis, &c. in quibus apparere possit, quod fiat in cultum idoli; neque enim in illis locis ex professo de hoc agit, sed solum obiter, atque ideo videtur loqui de iis cibis, quatenus, & prout prohibiti erant: constat autem ex dictis, num quām fuisse à fidelibus creditam prohibitionem vniuersalem, sed in certis circumstantiis, prout à Paulo edocti fuerant. Quam explicationem approbat etiam Hurtado in prefanti disp. 48. §. 60. & 82. licet postea disp. 173. de charitate §. 283. dicat, timere se, ne alicui subdura videatur ea interpretatio, mihi tamen videtur verissima, quia licet Augustinus id non explicuerit per verba formalia, id fecit, quia supponebat, ut certum id, quod apud fideles certum semper fuerat, prohibitionem illorum ciborum non esse vniuersalem, quare afferens in exemplum illos cibos, loquutus est de iis, ut prohibitis, nempe in eo casu, quo eorum efsus erat prohibitus; sicut qui nunc dicere, restituendū esse heretico cogenti te ad eflum carnium, intelligi deberet non de quolibet, sed de eflu carnium prohibito in certis diebus; sic ergo de eflu idolothysi loquitur Augustinus non vniuersaliter, sed pro eo casu in quo ob circumstantias prohibitus erat. Quo etiam sensu loquitur S. Leo suprà adductis supponens captivos illos peccasse comedendo cibos immolatos, quia nimurum in iis circumstantiis comederant, in quibus redundabat in cultum idolorum exterritum, licet id ob terrorem, vel etiam ob famem non tamen extremam, id fecerint, & idcirco peccatum minus graue fuerit.

111

Sententia D. Augustini.
In ipso idolo pereundum potius fame, quām edantur carnes immolatae, cum prohibito non sit pro illo necessitatis articulo? Adhuc tamen sententia Augustini vi-fame, quām detur posse defendi, intelligendo nimurum eam edantur carnes immolatae, ut intelligenda.

Restat tamen adhuc difficultis Augustini sententiacur enim etiam in ipso idolio pereundum est potius fame, quām edantur carnes immolatae, cum prohibito non sit pro illo necessitatis articulo? Adhuc tamen sententia Augustini vi-fame, quām detur posse defendi, intelligendo nimurum eam in casu, quo comestio talibus sit vestita circumstantiis, ut non possit à cultu idoli saltem secundum apparentiam separari; qui casus contingere potest, quando, ut dicebamus §. precedenti Tyrannus omnem alium cibum fidelis prohibebet, ut cum cogeret ad idolothys edendum, vel fame morientum: quo casu laudabile, imo, & necessarium videtur eo cibo abstinere, neque enim tunc fidelis se occidit, sed occiditur à Tyranno alios cibos prohibe. Tunc enim cibus ille immolatus fidelis oblatus non sufficeret solus secundum se ad vitandam mortem, si alij cibi postea non darentur, sed ad protrahendam breui spatio vitam; quare si deseruit ad vitandam mortem, non est proper suam efficaciam intrinsecam, sed quia comestio illa mouet Tyrannum ad concedendos postea alios cibos. Ad hoc autem non mouet, nisi quatenus continet obedientiam sui imperij, & per consequens cultum aliquem exterritum

idoli. Non est ergo obligatio naturalis comedendi illum cibum, cūm ille non sit medium necessarium ad vitam, nisi quatenus mouet Tyrannum per obédientiam exhibitam, sub qua ratione eligi non potest licet illa cometio. Sed neque etiam est obligatio comedendi ad protrahendam breui illo tempore, cūm non teneamur cauere ab iis, quæ breuem aliquam accelerationem mortis afferre possunt, ut suppono, & dixi latè tom. 1. de instiūtia, & iure disp. 10. sett. 1. nec etiam procurare ea media, quæ breuem prorogationem vitæ afferre possunt. Præfertum quando medium est tale, & in iis circumstantiis, in quibus tantum malum speciem, & religionis nostra contemptum afferre videtur, prout in iis circumstantiis affret cometio illa, quam omnes interpretarentur oriri ex desiderio non solùm protrahendi vitam breui illo tempore, sed conferuandi illam acceptis à Tyranno aliis cibis. Vnde legimus cum laude in Romano martyrologio die 5. Iulij factum gloriosum Beatae martyris Cyrilæ, quæ adentes carbones cum thure super manum positos detinuit, ne prunas excutiendo thus obtrulisse videretur, qua de causa scuissimè lanata gloriæ occubuit: quia nimurum, licet proiecto carbonum secundum se non esset cultus falso Dei; in illis tamen circumstantiis, quibus ad eum finem manui impositi fuerant, poterant à gentiliis bus pro signo accipi, & non erat obligatio vixi breue illud tormentum cum dispido libidib; quod religione oriri poterat, præferim corpore toro statim ad mortem vixi lanando; imò apud Eusebium lib. 9. cap. 13. referunt tanquam memorie æterna dignus facinus nobilium duorum iuuenium, qui cum comprehensi simulacris immolare cogerentur, dixerunt: ducite nos ad aras. Et cùm adducti fuissent, manus suas ad dentigna superponentes, si subtraximus inquit (sacrificas) nos credite, & quodvisque caro omnis in igne deflueret, immobiliter perdurant. Certe iij ad experimentum eiusmodi non tenebantur: postquam tamen illud pro signo fideli retente, vel abiecte statuerunt, facile perfudere sibi potuerunt, non posse se ab illo signo recedere etiam cum manus iactura; sicut & aliis linguis sibi dentibus abscedit, ut merentur se expelleret lasciu prouocantem, & amplexantem, quam ligatis manibus aliter fugare, vel fugere non poterat, quamquam & iij omnes peculiari Dei instinctu moti credi possunt ad id faciendum. Nobis fatis est, Augustinum posse intelligi suppositis terminis habiliibus, quando scilicet efsus immolatur in his circumstantiis, separari non potest à contemptu vera religionis, nec conducere potest ad mortem vitandam, nisi propterea contemptum significat, & ideo motu Tyrannum ad alimenta alia non neganda, videntur.

§. IV.

De ritibus, & ceremonijs falsi cultus, quomodo illiciter usurpantur.

R Est agere de aliis actionibus, quales sunt ritus, & ceremoniæ aliquiū falsæ sc̄tæ, & quomodo illicitum sit eis vti; de quibus in primis certum est in genere loquendo, hunc vsum esse

esse illicitum, & intrinsecè malum, quoties continent negationem explicitam veræ religionis, & fidei. Cùm enim negatio hæc semper sit intrinsecè mala, idem dicendum erit de actionibus, quæ cuncte sint, in quibus talis negatio continetur. Vnde idem dicendum est, quoties occurrit obligatio confitendi fidem: tunc enim usurpare prædictos ritus, quibus saltu occultatur confessio debita fidei, erit etiam illicitum ad minus propter omissionem confessionis tunc debita.

Rursum habenda est præ oculis distinctione supra explicata de actionibus, aut signis habentibus, vel non habentibus determinatam significacionem falsæ fidei, sive ex se, sive in his circumstantiis. Si enim actio literalis, ut etiam hic & nunc non sit determinata ad talenm significacionem, iam diximus *suprà*, quomodo aliquando ex gravi causa, vel grauissima possit licite usurpati. Nunc ergo solum agimus de ritibus, & ceremoniis determinatè significantibus cultum falsæ religionis: in quo etiam sensu hanc questionem intelligendam dixit P. Suarez in *præf. dis. 14. sect. 4. n. 2.* De huiusmodi itaque ritibus certum videatur apud omnes, quod non licet eos usurpare formaliter, hoc est, ex animo exercendi falsum cultum: hoc enim vel supponetur defecatum internum vera fidei, quem defecatum vellat aliquis manifestare exterius per illum ritum, qui esset propriissimum actus infidelitatis: vel certè, licet interius non negaret fidem, vellat tamen exterius talenm negationem significare, & per consequens esset negatio fidei externa, quæ in nullo casu potest esse licita, ut constat ex superioribus.

Tota ergo difficultas est de his ritibus, & ceremoniis materialiter acceptis, itaut aliquis, quando non vrget præceptum fiduci confitenda, vtratur illo ritu externo materiali ad occultandam fidem suam ex causa grauissima, non tamen cum animo exercendi ritum solum, vt talis ritus est, sed solum illam actionem materialem v.g. fuscipere circumcisionem, non quidem quatenus est ritus Iudaismi, vel Mahometismi, sed quatenus est mortificatio carnis, licet in his circumstantiis appareat exterius fuscipi in gratiam latorum, vel Mahometorum.

Et quidem quæstio hæc videtur ex doctrina superiori tradita sufficenter definita, sed tamen propter aliquorum sententiam, & eorum argumenta, quorum aliqua peculiarem difficultatem habent, ut videbimus, oportet eam in particulari examinare. Est ergo sententia Adriani in *4. tract. de baptismis q. 1. art. 1. ad 5.* affirmans id aliquando licet, si fiat ex gravi causa, & sine scandalo, & recta fide interna, & sine animo exercendi cultum, sed solum ex simulatione, & quando non est necessaria ex præcepto fidei confessio in quo sensu Adriani sententiam intellexerunt alij scholastici, & eam non esse improbabilem significat Valentia in *præsenti dis. 1. qu. 2. pan. 2.* Quare minus bene P. Hurtado in *præsenti dicta dis. 49. §. 61.* putat non esse disserimen de re ipsa inter Adriani, & alios Theologos, eò quod Adrianus loquatur ex vnu harum rerum licito tunc solum, quando in his circumstantiis potest eius significatio à simulatione præscindi. Sed re vera Adrianus non loquitur solum in eo casu, sed quando circumstantiae tales sunt, vt eam significacionem talem determinent, prout gesitus, & actiones David coram Rege Achis determinatè significabant futorem, & amentiam, & constat ex exemplis,

qua afferit in toto illo articulo: & in eodem sensu videtur eam sententiam approbare Lorca in *præsenti dis. 24. n. 7.*

Cæterum hæc sententia sic intellecta merito *114* ab omnibus relictur, quos referunt, & sequuntur *In quo sensu relictur ab Suarez loco citato, & lib. 6. defensionis fidei cap. 9. omnibus.* & lib. 9. de legibus cap. 17. Vazquez in *1. 2. dis. 182. cap. 5.* Sanchez *lib. 2.* in *decalog. cap. 4. n. 14.* Coninch in *præsenti dis. 15. dub. 3.* num. 39. & alij communiter, quorum aliqui graui nota contraria sententiam afficiunt. Suarez enim in *præsenti loco citato* dixit: eam singularem esse, & in re morali posse esse perniciolam. Turrianus in *præsenti dis. 35. dub. 5. §.* *Sed contrariam*, dicit *hanc conclusionem habendam esse*, vt certam absque vla dubitatione. Castro Palao *tract. 4. dis. 1. pan. 16. num. 3.* dicit contrariam non esse probabilem, & hanc esse omnino certam. Aliqui eam reducent ad errorem damnatum illorum qui dicebant licet negari fidem fidei in tormentis ad ea vitanda. Sed verè differt longè ab ea sententia: facetur enim, non posse eo casu negari fidem exterioris; immò nec quoties interrogat Tyrannus, quia tunc debemus positiū fidem considerari.

Probatur primò ex Patribus, qui simulationem illam in cultu externo falsæ religionis semper, & vniuersaliter reprobant, & execrantur. *115* *Simulatio-* *nam in cultu externo falsæ religionis se-* *simulatæ adorationis, subdit: virumque reprobant, & exco-* *sermo diuinus, vt neque affectu colas, neque specie uestiū er re-* *adores.* Cyprianus ep. 31. sive Clerici Romæ exi- *probant, &* *stentes, quorum est illa epistola. Non est in-* *quiunt, immunitis in scelere qui vult videri propon-* *sitis aduersus Euangelium, vel editiis, vel legibus* *satisfecisse: nam hoc ipso iam paruit, quod videri* *paruisse se voluit.* Chrysostom. hom. 25. in Matth. *in imperfecto: si tibi inquit, antīm Dens cor creas-* *set, sufficeret tibi fides cordis; nunc autem os tibi* *creauit Deus, ut corde credas, & ore confitearis:* *& videtur non loqui de eo solum, qui à magi-* *stratu interrogatur; que casu præceptum con-* *fessionis fidei vrget, sed etiam de eo, qui inuita-* *tur à sodali, quo casu minimam etiam actionem* *externam, quantumcumque alias licitam, & in-* *differentem condemnat: si quis inquit, tibi dicat,* *non mandues idolothrysum, sed adspice tantum ad* *idolas, quomodo speciosa sunt: si adp. exortis pronoca-* *tus, oculis tuis negasti Christum. Non quia adspicere* *idola aliquid sit, sed quia inimicatu adspicis,* *peccas.* Et idem postea explicat in auditu, odora- *tu, gustu, tactu, & de soli sictione comedendi de* *immolato.* Verba Chrysostomi videri possunt apud Suarez, quia ad longum ea referunt *dicto lib.* *6. defensionis fidei c. 9. n. 24.* vbi alia Patrum loca congerit.

Probant aliqui ratione ex eo, quod actio illa externa haberet malitiam mendacij perniciosi, quod non minus rebus ipsis, quam verbis committit potest. Hæc tamen ratio difficultis est; quia mendacium in rigore, & propriè non sit, nisi loquitione. Possumus autem rebus quibuslibet vti, sine eo quod loquamur: nam licet significemus sensum nostrum, non tamen semper per modum loquitionis, quæ est ordinatio mentis nostræ ad alij, quæ ordinatio separata potest à quibuslibet alijs signis, licet non possit separari significatio determinata in aliquibus circumstantiis.

Melius ergo probatur primò ex absurdis, quia sequit

sequeretur, posse fidelē licitē exercere actus omnes, & ritus externos sacrilegos, adorationis, thurificationis, & reverentia coram idolis, titus item hæreticos, & Mahometicos, saltem quando non est obligatio fidem confitendi, sed potest ea licitē occultari, ad quam melius occultandam utile certe esset exercitium illorum rituum: quæ omnia ex se factis absurdâ apparent, & contra sensum omnium fidelium. Vnde probatur secundò ex doctrina Pauli suprà adducta, quod non licet velsi idolothysis, quando fidelis invitatus ad ea comedenda in honorem i Coli, aut quando ex circumstantiis appetat ad eum finē comedì. Imò idem diximus de eſu catinum in quadragesima, quando ad amico hæretico ad probandam tuam religionem ad eſum inuitaris, quia tunc significat determinatè contemptum religionis Catholicae, & sic de aliis. Tertiò probatur hoc ipsum ex doctrina generali Patrum, & Theologorum, quod ritus Iudaici nunc prohibiti sint, nec possint licitè exerciti, quando appetat fieri in cultum legis Mosaicae, quale esset offerre sacrificia legis antiquæ, comedere agnum paſchalem ritu illo in legi praescripto, & alia similia, nec etiam ad occultandam fidem, vel ad conciliandum neophytiū, ut tanquam ex fide certum traditum cum Augustino Suarez lib. 9. de legibus, cap. 14. num. 6. & alij communiter. Quarto probari potest ex Breui Pauli V. misso ad Catholicos Angliae de quo inferius dicemus, quo declarat, illuc itum omnino illis esse in his circumstantiis tempora hæreticæ religionis. Denique ratio à priori est, quia licet hac non sit loquatio & negatio fidei per loquitionem, sunt tamen signa determinatè significantia fidei negationem. Malitia autem vocum, quibus fides negatur, constituit in ea significatione determinata, ut suprà vidimus, ex qua sequitur decus vera religionis, & irreverentia contra diuinam veritatem, & auctoritatem, quæ tota malitia in his etiam signis, & ritibus inuenitur, & ideo non potest vlo alio pietatis, aut commodi motiuo honestati.

118
Adriani argumenta soluuntur.

Pro sententia Adriani supra relata sunt aliqua argumenta, in quorum solutione difficultas totius controversiæ posita est. Primo Arguitur ex quarto Reg. c. 5. vbi Naaman ad fidem veri Dei conuersus pettit ab Eliseo licentiam, ut quando necesse esset Regem suum ad templum idolorum comitari, posset genuflectere, & adorationis gestum fidè exhibere, cui Eliseus respondit, *Vade in pace*, quasi simulationem illam, ut licitam approbabis. Ad hoc breuiter responderemus, aliquo velle, verba illa Elisei non continere approbationem, sed meram permissionem illius malii ad vietandum aliud maius malum, eo quod Naaman propter debitabilitatem suā facile à fide suscepta retraheretur, si Eliseus nollet ei permittere, quod petebat, ita Valentia, & Lorca locis supra citatis. Quam solutionem confirmat idem Valentia ex verbis, quæ dixit Naaman ad Eliseum. *Hoc solum est, de quo depreceris Dominum pro seruo tuo: quando ingredieris Dominus meum templum Remmon, ut adores; & illo innite super manum meam, si adoraueris in templo Remmon, adorante eo in eodem loco, ut ignoras mihi Dominus, seruo tuo pro hac re. Qui dixit ei. Vade in pace.* Vnde colligitur Naaman putasse illud esse peccatum;

alioquin non depicteretur veniam illius: si autem non erat peccatum, debuisset Eliseus docere illum, & auferre conscientiam erroneam: verba ergo illa non fuerunt approbatæ, sed mera permissio, vel potius promissio orandi Deum, ut signosceret ei hoc peccatum, quod solam Naaman ab eo petierat.

Aliis tamen hæc solutio displiceret, Abulensi, Caetano, & aliis, quos referunt, & sequitur Suarez in præsenti dicta sest. 4. n. 8. quod probari potest retorquendo argumentum pro ea adductum quia si genuflexio illa auctimabatur ab Eliseo intellecē mala, & illicita, non poterat dicere, *Vade in pace*, nec veram pacem promittere peccatorum obstinatè volenti perseverare in suo crimen, sed debuisset malitiam ostendere, & exhortari ad eam fugiendam; iam enim Naaman erat in mala fide, cum veniam petteret illius peccati, quia magis ei necessaria erat exhortatio, quam permisio, & condescendencia, quia magis in peccato confirmaretur. Verius ergo est, quod Naaman licet potuerit genuflectere cum Rego genuflectente, eo quod genuflexio illa non effigium adorationis, sed cultus Regi exhibitus, cuius munus sustinere de more non poterat, si Regem genuflectente, Naaman rectus staret, sed debebat inclinare, ut manum Regiam sustinere, quia cultus solū ciuilis erga Regem, non religiosus erga idolum. Quam interpretationem ultra lapus adductam, sequuntur etiam Sanchez lib. 2. in catalog. c. 4. n. 14. & lib. 1. cap. 7. num. 21. Calto Palaio d. punit. 16. num. 4. Coninch dicta disp. 15. num. 46. qui bene adiutrit, verbum adorandi in Hebreo explicari verbo non significante cultum, sed solū incurare se corporaliter. Quam expositionem alij communiter amplectuntur, & possumus confirmare soluendo difficultatem contra eam propositam ex eo quod Naaman deprecatur veniam huius peccati, cum sit impossibilis remissio peccati, cuius iterum denuo committendi propositum perseverat, prout in Naaman perseverabat: illa ergo venia, quam petebat, non erat propriè remissio, sed licentia, ut impuniteret, & ut sibi non imputaretur ad culpam. Eliseus autem videns, id non esse illicitum in his circumstantiis, in quibus omnibus iam constare debebat Naaman non esse cultorem idolorum, sed veri Dei, merito respondit *Vade in pace*, hoc est, noli habere causa turbari, quia hoc tibi Deus non imputabit ad culpam. Nec necesse fuit explicare, quod actio de se non erat mala, & ad quam nulla requirebatur specialis Dei licentia, factis erat pacare eius conscientiam in eo actu, ut iam sine peccato scrupulo operaretur: sicut si aliquis valitudinarii dubitans de obligatione recitandi officiū, peteret à summo Pôtifice, ut sibi ignoraret, si in eis statu non recitaret, posset Pontifex cum pacare dicendo *Vade in pace*, licet ei non explicaret pacis causam, nempe, vel ex eo quod præceptum ex deo non obligaret, vel ex dispensatione noua ei concessa: sic Naaman dubitabat, nec sine aliquo fundamento, an genuflexio illa fore licita, & deliberabat licentiam genuflectendi: Eliseus autem prudenter respondit verbis sufficientibus ad eius

conscientiam pacandam, nec necesse erat expli-
care, vnde proueniret ea permisso, hoc enim pa-
rum ad quietem, & pacem interrogantis refe-
rebat.

110 Secundū ergo arguitur ex facto Iehu 4. Reg.
10. qui vt posset omnes prophetas Baal occidere,
fixis se velle cum illis sacrificium offerre, dicens
Achab coluit Baal parum, ego autem colam eum
amplius. Et iterum congregatis ministris dixit:
sanctificate diem solemnum Baal. Quod factum
videtur Deum laudasse, & approbasse dicens.
Quia studiosè egisti, quod rectum erat, & placabat
in oculis meis, &c. Hoc tamen argumentum, si al-
iquid probat, probaret etiam negari posse licite
fidem verbis, & non solum usurpando ritus ex-
ternos: nam Iehu verbis etiam videtur profetus
eulogum falsa religionis, dicens: *ego autem colam*
eum amplius, quibus verbis videtur se cultorem
profiteri Dei falsi.

Communis responsio est, non opus esse excusare Iehu à peccato graui in verbis illis, homi-
nem iniquum, qui alia postea grauiora scele-
ra in Deum comisit, qua in ipso textu re-
feruntur. Quamvis autem Deus temporali pre-
mio remunerauerit, quod bene gesti occidendo
Ministros Baal, & extinguendo domum Achab
iuxta voluntatem Dei: non tamen approbavit
verba illa, qua dixerat: vnde non dixit Deus:
quia bene loquutus es, sed quia studiosè egisti, quod
rectum erat, &c. facta eius commandans, non
verba falsum cultum significantia. Ita cum S.
Thoma *infra questione 111. artic. 1 ad 2.* Caetano,
& aliis respondent Suarez in *presenti dicta sect.*
4. numero 9. Castro Palao *dicto numero 4.* Hurtado
diss. 48. §. 5. & alij communiter: & habet pro
se Augustinum *tom. 4. libro contra mendacium*
cap. 2.

111 Hec tamen responsio, vt verum fatetur, mihi
difficilis appetit: & contrarium supponit omni-
no Abulensis in eum locum Regum *questione 25.*
probans illud ad summum fuisse peccatum veniale
mendacij officiosi, nec S. Thom. loco citato
dixit, fuisse peccatum graue, sed peccatum, vel
mendacium, à quo mendacio non est necesse ex-
cusare hominem vitiosum. Et quidem id, quod
cum Caetano ponderant hi auctores, Deum
non dixisse, *quia bene loquutus es, sed quia studiosè*
egisti &c. patet iuuat: quia Iehu non solum pro-
tulit illa verba, sed fecit adorari sacrificium &
ad illud offerendum conuocauit Sacerdotes
Baal, & alios, prout re ipsa obtulerunt, qua non
erant mera verba, sed facta. Aliunde vero, si Iehu
damnemus peccati mortalis in verbis illis, non
facile erit defendere verba fere similia, qua ad
bonum etiam finem confundendi postea gentiles
dixerunt saepe plures Sancti Martyres, quorum
fidem commendat, & celebrat vniuersa Ecclesia,
vt constat ex eorum gestis, in quibus non raro
eiusmodi exempla occurunt: sic enim legimus in
Breuiario Romano de S. Apollonia, quod com-
prehensa iam, vt combureretur pro fide, paulisper
qua deliberans stetit, vt ex gentilium ma-
nibus elapsa ipsam sponte sua se se in rogum
inuiceret: qua dissimulatio deliberationis signifi-
care quidem poterat formidinem, & dubium in-
ternum circa fidem, & cultum veri Dei retinendum. Praesertim cum referente Dionysio Alexio,
apud Surium in vita S. Apolloniae Die 9. Februa-
rii, verbis etiam suam perplexitatem significa-
verit, dicit enim, *quod paululum temporis ad de-*

liberandum pacata stetit: Clarius autem loquu-
tus fuit S. Julianus martyr illustrissimus, qui, vt
ex antiquis gestis refert idem Surius die 9. Ian-
uarij, cum à Praeside inuitaretur, vt cum sociis
fuis veniret ad templum præter solitum apertum,
& solemini pompa ornatum, vt sacrificium diis
offerret, respondit: Quandoquidem hortaris, vt
omnibus in unum convenientibus; diis vestris im-
molemus: id quidem facere non piget. Nam ideo
semper disfilius, vt in hoc templo mirabili ma-
gnū sacrificium curulis cernentibus immolare-
mus. quod quidem dixit, vt euentus probauit, vt
Sacerdotes, & gentiles innumeros illuc ea occa-
sione convenientes templo eius oratione cor-
ruens cum magna gentilissimi iactura comprime-
ret. Eodem modo loquuta fuit Sancta illa septem
Mulieres Martyres, de quibus in actis S.
Blasij apud eundem Surium ex Metaphraste terria
Februarij narratur, quod inuitatae à Praeside ad
sacrificandum dixerunt: Si vis, vt diis tuis sacri-
ficiemus, eamus propè lacum, nos autem, cum ablie-
rima vultus nostros in lacis accedemus, & eis sa-
cificabimus. Quod cum venissent, idola omnia eo
fine illuc allata in lacum proiecerunt. Denique
quod plus est, similia fere verba cum laude, &
commendatione referuntur lib. 2. Macha, cap. 7.
prolata à fortissima, & sanctissima illa fæmina
martyre, & sanctorum septem fratrum Macha-
bæorum matre: quam Rex ante adolescentioris
metrem vocauit, & studebat ei, vt adolescenti fie-
ret in salutem, nempe suadendo filio, vt patriam
legem deserret. Cum autem multis eam verbis
effet hortatus, promisit suasuram se filio suo. Cui
*tamen paria lingua contrarium suast, & perse-
verantiam in fide. Et quamvis non promiserit*
fortasse explicitè concilium mutandi religio-
nem, sed solum concilium in genere vtile ad fa-
lutem: negari tamen non potest, quod verba illa
iuxta mentem Regis potentis intelligerentur de
consilio infidelitatis: diximus autem lupta non
*posse Tyranno urgente, voces à fidelibus usur-
pati, nisi iuxta sensum interrogantis, quia talis*
amphibologia in fidei confessione damnablest
est. Hæc ergo, & alia similia sanctorum martyrum
exempla, si excusanda sunt à peccato graui, prout
excusanda videntur, non appetet, cur excusari
*non possint verba Iehu, qua etiam ex fine extir-
panda idolatria dicta fuerunt vt euentus ipse*
quam primum manifestatus fuerat.

112 Quod rufus ex ipso facto textu confirmari
non leviter potest: quia in iis omnibus, qua Iehu
fecit, comitem sibi adhibuit Ionadab filium
Rechab, virum sanctissimum, vt fatentur inter-
pretes, & vita apud Hebreos austerrissima au-
torem, ac legis zelo flagrantem: hunc autem Iehu
sibi in via occurrentem assumpsit secum in
cursum suum dicens: *Veni mecum, & vide Celum*
meum pro Domino: & impositum in curru suo du-
xit in Sanarium: ybi illa omnia dixit, & fecit.
Non est autem credibile, quod vir sanctus per-
mitteret Regi fraudes illas, & infidias ad per-
dendos ministros Baal, si essent illicitæ, & conti-
nentur iniuriam grauen vera religionis.

Duo itaque in Iehu reprehendi videbantur,
nempe, quod sacrificij superstitionis auctor fuerit,
ad illudque inuitauerit, & quod promiserit se
maiorum cultum Baal exhibitorum. Quod attinet
ad primum, latè eum defendit Abulensis ve-
sus 32. probans, solum se permisivi ha-
buisse, permittendo, vt iij, qui in oculo Baal
colebant,

122

123

colebant, possent id publicè facere, ut hoc nimirum modo detergerentur, & occiderentur. Nec enim alios ad sacrificium vocavit, nisi Sacerdotes, & cultores Baal; inòd diligentissimè curauit, ne quisquam alius admisceretur, sed illi soli, qui ante Baal ministrabant, & seruiebant. His autem nullum scandalum dabat, cùm iam ipsi in occulto facerent, quod ibi in publico profitebantur; erat enim vocatio, quasi conditionata, id est si Baal colitis, colite in publico: quæ vocatio non incitabat absolutè ad malum, cùm possent adhuc à Baal recedere, & conuerti ad Deum, sed ex suppositione, quod determinati essent ad malum, consulebat minus malum, nempe sui manifestationem, per quam possent coercere, & impedire à longiori perseverantia, atque etiam multis metu in illo extremo articulo ad Deum conuerti.

124

Quod vero attinet ad secundum de verbis, & promissione promouendi cultum Baal, cùm verba omnino similia dixerint sancti Martyres supra commemorati, & præcipue B. Iulianus, qui ea verba usurpanit ad eundem finem perpendi. Sacerdotes cum idolorum templo, omnes debebimus ea verba à sacrilegij criminis excusare, ne sanctissimos viros eius criminis reos fateamur. Pro quo postulamus considerare, ea verba in rigore non continere fidei negationem, nec etiam cultum idoli: nam qui promittit se negaturum fidem, vel exhibitorum cultum idolis, in rigore nondum fidem negat, aut colit idola, sed ad summum significat se habere animum id postea faciendi; sicut qui promittit se ingressum religionem, & facturum in ea professionem nondum promittit castitatem, aut obedientiam, &c. sed significat animum ea omnia postea promittendi. Non est autem eadem irreuerentia significare animum negandi postea fidem, aut cultum veri Dei, quem tamen modò non negas, quæ es, si actu negares finem, vel cultum veri Dei. Sicut non est eadem malitia, si significes te cras commissurum aliquid peccatum, ac si nunc illud committeres: sic enim multi sancti ex causa gravi & ad bonum finem significauerunt fidei animum committendi aliquid peccatum; vt S. Ambrosius, qui vt Episcopatum fugeret iussit adduci meretricem in domum suam; vt significaret animum turpiter peccandi, & S. Edmundus feminæ sç ad turpitudinē pronosticavit dixit horā & locum, vt ad se vori compos futura veniret; quam postea vestibus superioribus spoliatam virginis acriter flagellauit, & ad saniorem mentem reduxit, vt refert Vincentius Beluacensis in speculo historiali lib. 31. cap. 71. Similiter S. Abraham Eremita, vt neptem suam in prothibulo peccantem ad pristinam vita sanctimoniam reuocaret, vestibus militatibus indutus eam à Praefecto hospitij ad concubitum petiit, & cum ea lautè cœnauit, quam postea solus cum sola remanens ad pénitentiam conuertit, vt ex S. Ephrem, & aliis refert Surius in vita eiusdem Abraham die 16. Martij, & sic de aliis, quibus ex gravi causa, & ad finem pietatis licuit fingere voluntatem peccandi, quæ significatio non contrahebat malitiam ipsius peccati, vt constat. Sic ergo potest dici, quod ex causa graviissima concernente fidem ipsam, & religionis augmentum non sit aliquando contra fidem, aut religionis obligationem fingere animum peccandi, postea contra ipsam fidem. Nam in rigore, vt dicebam,

qui illum animum significat, non negat fidem nec solit idola: sicut qui promittit conuersionem ad fidem vel reductionem futuram ad Ecclesiam, adhuc non est fidelis, vel obediens Ecclesie, sed manet adhuc hæreticus, vel Schismatis: donec impleat promissum. Quare sicut potestflare possumus credendi postea fidem, cum hæreti aequali praesenti, & propositum pénitentie, & diligendi postea Deum super omnia cum peccato actuali mortali praesenti; sic potest stare propositum, & promissio discedendi postea à fide cum aequali fide interna, & externa eiusdem confessionis, & potest aliquis dicere ego nunc credo cum Ecclesia, sed post annum ab hac fide in tui gratiam discedam. Namvis autem, qui offendit propositum discedendi postea à fide, videatur ligare simul infirmitatem sua fidei praesentis, vel dubium illius, arque etiam quod nunc etiam fide vera careat, vnde qui audit propositum credendi postea falsum Deum, possit arguere quod iam discesserit à fide, sed ramen in rigore ille abusus id non dicit, nec negat nunc fidem, sicut nec certe nunc idolum, sed dicit, se habere propositum id postea faciendi, vt fateatur Thomas Sanchez lib. in decalog. cap. 8. num. 22. Quare sicut diximus supra, posse aliquem ex gravi causa usurpare vestem, vel aliud signum, vnde alij facile possunt colligere, ipsum esse infidelem, quando tamen signum illud non est omnino determinatum ad eam significationem, nec inuoluit etiam implicitè negationem fidei, vel cultum falsa religionis: ita ex simili causa, videatur posse significare fidei propositum negationis futura, vel falsi cultus futuri: cùm totum id non significet determinatè negationem, vel carentem praesentem fidei, nec inuoluit cultum actualē falsa religionis, nondum enim cotiduum, qui solū dicit se postea id factum, sicut nondum præstat obedientiam Pontifici, qui præmit fidelis reductionem suam ad fidem post annum futuram; & hoc pacto excusari videatur, quod sancti illi Martyres dixerunt ad finem optimum, & ad procurandum maiorem fidei honorem, qui ex sua simulatione resultare debebat, quod illi hac via excusantur, non appetat, cur verba etiam leahu, quæ non fuerunt ab iis aliis diversis, eodem modo excusari, & defendi non possint à malitia sacrilegij.

Dices retorqui posse argumentum ab exemplo adducto dilectionis Dei: nam licet ille, qui actu diligit creaturam supra Deum, dum mortaliter peccat, possit simul habere, & sapere habet tunc propositum agendi postea pénitentiam; & per consequens diligendi Deum super omnia; non tamen potest ē contra ille, qui nunc diligit Deum super omnia, habere simul propositum diligendi postea creaturam supra Deum; hoc enim propositum actualē repugnat cum actualē dilectione Dei super omnia; vt constanter licet possit flare hæresis actualis cum proposito conuersionis futura, & amplectendi postea veram fidem; non tamen poterit stare vera fides actualis cum proposito illam postea deferendi, arque ideo, qui illud propositum significat, eo ipso implicitè dicat, se iam nunc carere vera fide, quod est fidem actu negare saltem exterius, & fide, quod nullo casu licitum est.

Responderi potest negando consequentiam, in hoc enim differre videntur actus dilectionis Dei super omnia, & actus fidei, quod ille non possit

possit esse cum actuali proposito peccandi postea mortaliter, quia excludit omne peccatum mortale actualiter, siquidem propositum illud peccandi postea mortaliter, est iam nunc peccatum mortale præsens, & affectus præsens ad peccatum futurum, qui affectus repugnat ex obiecto cum affectu erga Deum super omnia, qui affectus includitur in ipso actu charitatis. At vero actus fidei præsens non videtur habere hanc repugnationem ex obiecto cum proposito heresis futura post annum; quia actus fidei non est amor fidei super omnia, sed est assensus intellectus, quo nunc intellectus credit hoc obiectum magis quam omnia alia obiecta contraria, quem assensum nunc præstat intellectus ex imperio voluntatis; sed tamen voluntas solum impognat assensum præsentem nihil præscribens de futuro, nec intellectus credit pro tempore futuro, sed nunc affectus hoc esse verum, & le magis hoc credere, quam reliqua omnia contraria; quod totum ex obiecto non videtur repugnare cum proposito credendi contrarium post annum. Nam etiam ex obiecto repugnat credere nunc determinatè aliquod obiectum assensu etiam probabili, & simul credere determinatè contrarium assensu etiam probabili, cum neque probabilitate possim affirmare simul assensu determinato due contradictoria: & tamen non repugnat ex obiecto, quod nunc amplectari vnam sententiam probabilem, & ei praesens assensum internum ex imperio voluntatis, & tamen habeas propositum mutandi postea sententiam, & amplectendi contrarium etiam sine novo morio, aut arguendo ex parte intellectus, sed solum in gratiam amici, si id perierit: quia affectus voluntaris præsens, licet efficaciter imparet hunc assensum, non tamen super omnia, sed quem facile mutabis postea in gratiam amici. Sic ergo licet assensus fidei præsens non possit stare cum assensu contrario, nec cum dubio, aut formidine presenti circa suum obiectum; non tamen videtur ex obiecto repugnare cum proposito desistendi postea ab hoc assensu, etiam nullo novo motu contrario intellectuali apparente, sed solum in gratiam amici, vel ad aliqua commoda temporalia, quia nimis, licet assensus sit super omnia, affectus tamen voluntatis imperans assensum, non est affectus super omnia.

Urgebis adhuc: quia eadem viderit esse ratio in actu fidei & in actu charitatis, ut sicut hic non potest esse cum proposito peccandi postea mortaliter, ita nec ille possit esse cum proposito deserendi fidem tempore futuro. Nam fides catholica non credit utrumque mysteria, sed firmissime: quæ firmitas stare non potest cum proposito recedendi postea: quia enim fides magis infirma, quam illa, quæ esset cum animo recedendi postea ab ea fides & eam negandi? Qui ergo fatetur infirmitatem, & propositum recedendi, eo ipso significat, & dicit implicitè se non habere actum fidei catholicæ.

Respondetur, firmitatem in fide necessariam multiplicem esse. Primo enim necesse omnino est ad salutem firmiter credere, hoc est, perseveranter, qui enim in fide non perseverat, saluus esse non potest, nisi iterum ad fidem redeat, & in ea firmiter usque ad mortem perseveret: huius autem firmitati opponitur certè propositum fidem postea deserendi, & per consequens saluti æternæ, ad quam ea firmitas requiritur. Secundò requiriatur firmiter credere, hoc est, cum animo positivo

Card. de Lugo de virtute Fidei diuina.

eam fidem nunquam deserendi: nam sicut requiritur ad salutem animus non peccandi mortaliter, sicut quo animo firmo adultus saluus esse non potest: ita requiritur animus firmus perseverandi in fide, quæ perseverantia necessaria est ad salutem: & huic firmitati etiam opponitur manifestè propositum recedendi postea à fide, quare ille non credit firmiter ea firmitate, & animi præparatione, quæ omnino necessaria est ad salutem; & de his non potest esse difficultas.

Difficultas ergo præsens non est, an ad salutem, & ad iustificationem, vel ad perseverantiam in gratia requiratur firmitas fidei, sed an ad verum aëtum fidei elicendum necesse sit, quod voluntas imperans assensum sit voluntas credendi ita firma, ut includat propositum firmum, nunquam recedendi in posterum à fide; vel etiam, an ipse assensus intellectualis includat firmitatem ex parte intellectus, qua intellectus ipse protestetur. Se ita assentiri firmiter, ut nunquam in posterum ab ea fide discessurus sit. Ad quod dicendum videtur, in primis ad verum aëtum fidei requiri voluntatem efficacem & absolutam imperantem assensum firmum, h[oc] est, super omnia, quo intellectus adhaeret magis obiecto fidei, quam omnibus aliis, quæ ci opponi possunt, ita ut si alia huic obiecto opponantur, eis potius differenti, quam huic, quam etiam firmitatem opereretur esse in ipso assensu intellectuali, ut supra explicitum agentes de fidei certitudine, & hoc firmatis genus tam ex parte voluntatis, quam ex parte intellectus necessarium omnino est ad verum, & proprium aëtum fidei.

Si vero sermo sit de illa alia firmitate, qua voluntas proponat nunquam ab ea fide discedere, vel intellectus hoc ipsum de se protestetur, non appetat tanta necessitas, ut sine ea non possit dari aliquando actus fidei saltem in peccatore, licet non sufficiens ad salutem consequendam, ad quam ut diximus, necessarium etiam est propositum firmum, nunquam à fide recedendi. Quod in primis explicari potest exemplo aliarum virtutum; potest enim dari verus actus obedientia, quo subditus obediatur precepto superioris, vel etiam Dei proper moriorum obedientia, absque proposito obediendi semper in omnibus: potest item dari actus misericordie, quo ex eius motu subuenias indigentibus absque proposito subueniendi semper in posterum, etiam quando urget preceptum misericordia: potest dari actus veri iustitiae absque proposito nunquam illam laudendi: potest dari actus temperantiae, vel castitatis absque proposito nunquam in ea materia peccandi: cur ergo non poterit dari actus fidei absque proposito firmo nunquam contra fidem peccandi?

Confirmarique potest specialiter exemplo religionis imperantis cultum Dei supremum: potest enim aliquis exhibere nunc cultum supremum latræ Deo debitum, quod est colere Deum super omnia, absque eo quod habeat propositum firmum, nunquam peccandi contra religionem, aut negandi Deo debitum cultum. Sic enim Sacerdos iniquus verè, & ex animo offert Deo sacrificium, qui est cultus latræ supremæ, & tamen non habet animum non dehonorandi grauiter eundem Deum, sed fortasse habet animum peccandi postea grauiter contra cultum Deo debitum. Cum ergo fides sit cultus supremus intellectus Deo debitus, quem colimus credendo

K K ci

ei super omnia, poterit similiter exerceri, & deferti hic cultus per fidem actualē sine propōsito non peccandi postea contra obligationē ciuīdem fidei, & cultus intellectuālis. Nam sicut fides est affensus super omnia, ita latrā est colere Deum super omnia: ergo sicut potest esse actus verus latrā, & cultus actualis Dei super omnia sine propōsito colendi semper Deum super omnia; sic poterit esse affensus fidei actualis super omnia, sine propōsito credendi semper postea Deo super omnia. Eadem enim videtur esse ratio in utroque genere cultus super omnia. Quia nimur voluntas in utroque casu non est vniuersalis ex parte temporis, sed determinata ad tempus præfens, & ideo non includi propōsitionem vniuersale circa tempus etiam futurum, nec dolorem efficacem de peccatis eiusdem generis præteritis. Nam qui ab hæresi concurrit ad fidem, licet non possit iustificari adque eo dolore efficaci de hæresi, & propōsitione vniuersali conseruandi fidem: potest tamen fieri Catholicus, & fidelis adque eiusmodi penitentia efficaci, posita voluntate efficaci credēi super omnia doctrinam catholicam. Ex quibus omnibus fieri videatur, quod possit aliquis in rigore significare propōsitionem recedēi à fide postannum, absque eo quod explicet, vel implicitē dicat, se nunc negare fidem, vel eam non credere.

131 Instabis, quia propōsitionum illud discedendi postea à fide, si reuera sit in corde, est peccatum contra præceptum fidei, sicut propōsitionum peccandi post mensē cōtra castitatem est iam nunc peccatum præfens contra castitatem: ergo qui dicit, se habere tale propōsitionum, iam dicit, se habere peccatum internum contra fidem, & manifestat sicut infidelitatem; si ergo nullo casu licet sine sacrilegio manifestare se infidelem etiam si sit, & cum mendacio, non licebit etiam illo casu fingere eiusmodi propōsitionum etiam ad bonum finem. Respondent, propōsitionum illud esse quidem peccatum contra fidem; non tamen esse in rigore infidelitatem, sed voluntatem infidelitatis future: quare interim nondum ille homo dicitur simpliciter, & absolute infidelis sicut neque ē contra hæreticus promittens reductionem post mensē interim est fidelis, vel Catholicus. Qui ergo fingit eiusmodi propōsitionum infidelitatem vel hæresis mērē futurā, dicit quidem se peccare contra fidei obligationem in affectu, non tamen dicit, se esse infidelem, vel se negare fidem. Vnde verba illa sicut non habent malitiam negationis fidei vel cultus falsi, quæ ex nulla causa excusari potest, sed aliam minorem, quæ ex graui causa, & ad finem promouendi notabiliter eandem fidem, videtur aliquando posse excusari à sacrilegio. Sicut licet per utrum ex nulla causa excusari possit neque etiam revelatio sigilli confessionis: fingere tamen propōsitionum peccandi, vel revealandi confessionem, poterit ex graui, atque honesta necessitate, & causa aliquando excusari à malitia sacrilegij, & hæc videtur fuisse mens illorum martyrum, qui eiusmodi propōsitionum finierunt breui tempore ad maiorem diuini cultus, & religionis honorem, ut constat ex suprā aductis exemplis, quæ si a culpa sacrilegij excusari possunt, non video, cur neceſſe sit in verbis Iehu quorum occasione hæc omnia dicta sunt, eiusmodi sacrilegij reatum agnoscere.

Tertiō, ergo principaliter argui potest pro sententia Adriani ex facto S. Eusebii Martyris

Episcopi Vercellensis relato à S. Ambroſio serm. 9. de S. Eusebii his verbis: *Sicut ait S. Paulus, factus sum Iudeis Iudeus, ut Iudeos luxurias etiā Eusebium hereticis se hereticum esse mentitus est, ut de hæresi filium liberaret. Dixit enim, illorum se consenire per fidem, hoc sibi placere, quod ille, sed quod sibi filium Dionysium in subiribendo preponerent, graniter se moueri. Vix enim iugis, qui dicitis filium Dei Patri Deo equaliter esse non posse; et mihi filium prætulisti. Quo audito hereticis subscriptionem Dionysij qui quia iuraverat, solebat Eusebium patrem vocare, omnino deleuerunt: postea vero Eusebius voti iam compos Arianis infutauit, id enim fixerat, ut Dionysium à macula illius subscriptionis, cuius parentis iam erat omnino liberaret. Hæc autem ultiō laudatur extollitur ibi ab Ambroſio in ordinem ad finem illum obtinendum.*

Respondet tamen in primis Sermonem illum non esse S. Ambroſij, sed alterius, ut notauit Cardinalis Bellarm. *de scriptoribus Ecclesiasticis in Censura operum Ambrosij.* & Cardinalis Baronius tom. 3. anno Christi 335. qui etiam bene probat, minus fideliciter referit ibi factum Eusebii, nam S. Dionysius non subscrivit hæresi Arianae, sed condemnationi solum Athanasiū eo pæco ut hæresis Ariana non approbaretur: & hoc solum hæretici perebant ab Eusebii subscrībendo quod tamen ipse proper Athanasiū innocentem postea facere recusauit. Non itaque fixit hæreticum, sed solum velle confessare Athanasiū condemnationi, quod sine peccato iustitie fingeretur, ut constat ex dictis cum id totum faceret ad liberandum Athanasiū à nota subscrīptionis Dionysij, nec per hoc viō modo se hæreticus professus est, cum de fide tunc non ageretur, sed de condemnatione Athanasiū.

Quartō, pro eadem sententia Adriani argui solet ex S. Hieronimo, qui tom. 6. in. 2. Epif. Chrysostola ad Galathas, & epif. 89. que est ad Augustinum, probat Apostolos licet per simulacrum, nem̄ vlos fuisse ceremonia legis veteris ad conciliandos sibi Iudeos, que tancum ab ipsa Chisti morte redditæ fuerant illicita, & mortifera: quam sententiam in Hieronimo reprehendit acriter Augustinus epif. 19. & petit ab eo, ut eam prudenter retractaret. Respondet Hieronimum ab aliquibus excusari. Et quidem eius mentem non videtur in omnibus notam fuisse Augustino, qui putauit, quod Hieronimus docuisset, licet fuisse mendacium in illis circumstantiis, & ex hoc potissimum capite eius sententiam impugnat, ut notauit Suarez, lib. 9. de legibus cap. 17. num. 4. qui bene defendit Hieronimum ab hac suspicione ex verbis eiusdem Hieronymi dicta epif. 89. dicentis, se non posse in Apostolos mendacium, sed honestam dispensationem: sic enim ait: non officio fuisse mendacium, ut tu dicis, sed honestam dispensationem offendas. Deinde alij ut Hugo Cardinalis ad Galatas 2. putat controversum inter Augustinum, & Hieronimum fuisse ob non intellectas adiuvicem voces. Nam Augustinus putauit, Hieronimum concedere licitam simulationem talem, cum tamen Hieronimus loqueretur de simulatione dispensatoria, quia nimis ex occultata Dei dispensatione licitum fuisse Apostolos infiniti ritus abolitos tunc obseruare. Hanc tamen interpretationem ut contrariam menti Hieronymi bene impugnat idem Suarez dicto capite 17.

num. 15. Melius alij excusant Hieronymum, eo quod ipse in dictis locis nihil definendo dixerit, sed disputando, & proponendo aliorum interpretationes, vt ipse expressè fatetur dicta epist. 89. his verbis, quibus aduersus Augustinum con queritur, quod ipsi absolute eam sententiam ad scripserit. *Prefertim*, inquit, cum liberè in prefatione confessus sim, *Origenis* commentarios me esse sequutum, & vel mea vel aliena dictasse, & in fine eiusdem capituli, quod reprehendis, scripsisse; si cuiusque non placet sensus, quod nec Petrus peccasset, nec Paulus procaciter ostenditnr arguisse maiorem: debet exponere, qua consequentia Paulus in altero reprehendat, quod ipse commisit. Ex quo offendit, me non ex definito id defendere, quod in Gracis legem; sed ea expressisse, que legem: ut lectoris arbitrio derelinquerem, utrum probanda essent, an improbanda. Quod idem rursum protestatur his verbis. *Tu ut Episcopus in toto orbe notis simus*, debes hanc promulgare sententiam, & in assensum tuum omnes Coepiscopos tra here. *Ego in parvo tuguriolo cum Monachis*, id est, cum compecatoribus meis, de magnis statuere non audeo, nisi hoc ingenue confiteri me maiorum scripta legere, & in commentariis, secundum omnium consuetudinem, varias ponere explanaciones, vt è multis sequatur unusquisque quod velit. Nihil ergo firmum ex Hieronymi sententia pro Adriano afferri potest: quod si aliqui tamen videatur ei sententiae fauisse, discedendum ab eo erit cum Augustinio, quem S. Thomas, & Theologoi alij sequuntur sunt.

135. Quintò tamen Arguitur pro eadem sententia Adriani ex Apostolorum exemplis, qua Hieronymum pernoctunt ad illam sententiam indicandam. Constat enim ex scriptura, Apostolos post inceptam prædicationem Euangelij, & acceptum spiritum Sanctum exercitare cærenonias legales. Sic enim Paulus act. 16. circumcidit Timotheum, qui erat ex Patre gentili, & matre Iudea fidelis: & c. 18. consilium Paulo dederunt seniores Christiani de obseruatione legalium, vt non astimaretur à Iudeis legis inimicus, quod consilium Paulus amplexus fuit & cap. 21. dicitur Paulus sibi tocondisse in Cenchris caput, quia votum habebat: & c. 24. venisse Hierosolymam elemosynas facturus, obligations & vota, & inuenitus esse purificatus in templo: quæ omnia simulare videntur ab eo facta, ne Iudeos à se auerteret, prout ipse significauit. 1. ad Corint. 9. *Et factus sum* (inquit) *Iudeis ranguam Iudeus*, vt Iudeos lucrarer: is, qui sub lege sunt, quasi sub lege essent, cum ipse non esset sub lege, sed eos, qui sub lege erant, lucrificarem. Quod idem legitur de Petro, etiam videretur à cibis in lege prohibitis abstinuisse, vt colligitur ex eius verbis, quando act. 10. inuitatus ad vescendum ex quadrigedibus in linteo per visionem ostensis respondit: *abst Domine*, quia nonquam manducari omne commune, & immundum. Et iterum cùm venissent Antiochiam Iudei quidam à Iacobō missi, idem Petrus, ne eos scandalizaret, substraxit se à Gentilibus, cum quibus priùs liberè conuocabatur, & comedebat, vt constat ex cap. 2. ad Galat. & hunc fuisse tunc morem fidelium Iudeorum colligi videretur ex cap. 11. act. vbi Iudei fideles discepabant aduersus Petrum, eo quod introiesserat ad viros præputium habentes, & manducasset cum illis, quod nimis lege veteri prohibitum erat.

Card. de Lugo de Virtute Fidei diuina.

Hæc difficultas, vt dixi, fundamentum magnum dedit Hieronymo pro ea sententia, quod simulatio illa aliquando liceret. Aliundè enim putauit, cærenonias illas iam tunc temporis fuisse illicitas, & superstitiosas; quod colligi videtur ex dicta cap. 2. ad Galatas, vbi Petrus ob eam obseruantiam reprehensus dicitur à Paulo: *in faciem*, inquit, *ei restiti*, qui reprehensibilis erat. Et postea: *cum vidissim, quid non restitè ambularem ad veritatem Euangeli*, dixi Cepha coram omnibus, &c. & ex cap. 5. ad Galat. Si circumcidamini, Christus vobis nihil proderit: & rursum. *Euachnati estis à Christo*, qui in lege insificamini. Vnde volentibus, vt Titum circumcidet, restitit omnino ad Galat. 2. *Quibus*, inquit, neque ad horam cœssimus subiectione, vt veritas Euangeli permaneat apud vos. Quare, vt hæc omnia conciliare proposuit Hieronymus sententiam illam, quod scilicet Apostoli non peccarent, quia licita, & honesta simulatio hæc faciebat, quam appellauit dispensationem, latius usurpato dispensationis vocabulo, pro dispositione, seu prouidentia prudenti. Vnde rursum addidit, reprehensionem Petri à Paulo fuisse etiam simulatam, & ex conuentione inter ipsos, vt hac occasione Iudei aduerterent, non esse materiam scandali, quod cum gentibus ederet, & ab eo errore remouerentur; ideoque dicit, *in faciem ei restiti*, hoc est, secundum faciem, iuxta textum Græcum, id est, in apparentia. Et quidem quod reprehensio illa fuerit simulata, & ex conuentione, videntur sentire Chrysostomus tom. 4. in illud cap. 2. ad Galat. qui solum in hac parte fauerit ei sententia, non verò quod licuerit simulatio circa cærenonias prohibitas, vt bene probat Hurtado dicta diff. 48. §. 37. Fauent etiam multa alij ex Gracis, & Latinis, quos afferit Suarez dicto lib. 9. de legibus, cap. 16. num. 7.

137. Alij tamen verius cum Augustino docent, reprehensionem illam factam fuisse à Paulo serio, & non ex conuentione præcedenti, sed quia verè Petrus reprehensibilis erat, vel saltem eius actio externa, sic enim subiungit Paulus, quia reprehensibilis erat. In quo sensu intelligunt Pauli verba alij Patres, Ambrosius, Cyprianus, Gregorius Magnus, Tertullianus, Beda, & Rupertus, quos afferit, & sequitur Suarez dicto lib. 9. de legibus cap. 20. num. 19. & cum S. Thoma in eum Pauli locum scholastici Theologi communiter: quæ verba Pauli id significant aperte, cum dicat, *se Petro restitisse quia reprehensibilis erat*. Quamvis autem aliqui ex Græco legant, quia reprehensio erat; id non tollit vim argumenti. Primo, quia Ambrosius, qui ita legit in commentario illius loci, statim addit: *à veritate Euangelica*: quod idem est, ac reprehensibilem esse. Secundo, quia non potest aliter intelligi sine virtute, quis enim alium reprehendit, quia reprehensio est? Tertio, quia si fuisse reprehensio simulata, non deseruaret ad intentum Pauli, qui torus erat eo loco in remouendis Galatis à falso cogitata necessitate operum legalium. Ad quod refert, quām constanter ipse restiterit cuilibet actioni occasionem danti eiusmodi opinioni, & idcirco noluisse Titum circumcidere, & restituisse Petro segregantem se à Gentilibus, cùmque reprehendisse coram omnibus, quæ reprehensio, & resistentia, si simulata fuisse, parum efficax fuisse ad suadendum Galatis id, quod intendebat. Denique quia aperte significat ibidem Paulus causam reprehensionis.

K k 2 fionis

sionis fuisse vitium aliquod, quod in ipsa Petri actione inueniebatur, dum dicit: *cum vidissim, quod non recte ambularem ad veritatem Euangelij.* Vbi causam reprehensionis assignat defecum ex parte operis ipsius: non ergo carebat defectu opus illud, nec reprehensio fuerat facta, & simulata, sed serio, & ex animo facta fuit.

138

Aliter ergo ad argumentum, & difficultatem propositam respondendum est: quia quidem non soluitur sufficienter, etiam si concederetur, reprehensionem illam fuisse simulata: adhuc enim obiectum illius debuisset continere aliquid reprehensione dignum; quia si Petrus licet, & honeste poterat per simulationem exercere ius legales iam prohibitos, quomodo poterat Paulus etiam ex conventione factum illud Petri honestum reprehendere, & condemnare? Qui enim opus aliquod reprehendit, eo ipso opus illud reprobatur, & damnatur: quod fieri non poterat à Paullo sine dolo, & sine præiudicio vera, & sinceræ doctrinæ, si factum Petri nihil habebat reprehensione, vel reprobatione dignum. Postum quidem ego cum Prælato conuenire, ut reprehendam in me actionem aliquam externam, quam ego coram ipso ad hunc finem faciam, ut hoc pacto aliquis alius qui eum defectum patitur, corrigi possit, & ex mea reprehensione emendetur; sed tamen actio ipsa de se supponit reprehensibilis, licet hinc & nunc ex bono ille sine excusetur in me ab omni culpa, & sic potius laude digna: alioquin reprehensio inutilis esset ad correctionem illius tertij, qui potius posset imprudentiam Prælati notare reprehendens, & reprobantis actionem bonam. Si ergo Paulus saltem exteriùs reprehendit factum Petri, supponi debuit factum ipsum reprehensione dignum, & per consequens etiam ex causa conciliandi Iudeos non poterat tolerari exercitium operum legalium, si haec iam prohibita supponebantur.

139

Omnis ergo faceri debemus cum Augustino, *Opera legis antiquæ, licet post Pentecosten mortuæ, li-tua fuerint, & cessauerint obligare; non tamen et post penitentiam fuisse mortifera, & prohibita saltem resuorum cœli peccati Iudaorum, aut gentilium, qui se fidei iudicare, non saepe religioni aggreganter, sed pro aliquo tempore fuisse licita, dum tamen non exercerentur, ut necessaria, vel ut retinientia adhuc efficaciam, & omnem utilitatem, quam ex lege habebant, licet potuerint aliquam adhuc utilitatem ex priori institutione proueniencem retinere.* Quamuis enim lex quoad obligationem cessasset; potuit tamen remanere aliquandiu quoad institutionem cœteriarum, & sacrificiorum, & quoad significacionem aliquam ex eadem lege prouenientem, ut latè & crudite probat Suarez *dispositio lib. 9. de legibus cap. 17. & sequentibus*, qui cap. illo 17. num. 18. congerit Patres, & Doctores pro eadem sententia. Et quidem, licet Sacramenta illa, & sacrificia, ac alia omnia instituta fuerint à Deo, ut signa Christi venturi potuerunt retinere significacionem etiam post Christi adventum, & de facto retinuerunt, cum viuente Christo lex illa perseuerauerit, etiam quoad obligationem, & Christus illam obseruauerit, & agnouerit potestatem in Sacerdotibus, qui tunc erant, & iussit offerri sacrificia consueta, quod idem factum est de tempore à Christi morte usque ad Pentecosten, quo tempore lex illa nondum fuerat abrogata, nec incepserat lex Euangelica. Ratio autem est, quia dum Chri-

stum venturum significabant, non significabant determinatè venturum post quodlibet tempus, quo ea opera exercerentur, sed venturum post tempus institutionis talium signorum, que significatio semper poterat esse vera. Si ergo potuerunt post Pentecosten retinere eandem significacionem veram, sine aliqua falsitate. Nec et inconveniens, quod lex aliqua retineat suum vi-
gorem in ordine ad institutionem, & significati-
onem, amissio vigore quoad obligationem ad-
vertendum tali signo; de facto enim lex de Sacra-
mento Confirmationis v.g. non obligat ven-
dum tali signo: & tamen est efficax quoad signifi-
cationem illius signi, quam habet ex sola institu-
tione, in modo & portu lex vetus illo tempore reti-
nere etiam aliquam obligationis partem nempe
conditionatam, ut si usurparentur tali signa, vel
sacrificia, &c, tali iusto, & non alio, & a tubo
ministris, & tali loco, & tempore fierent, quod
sufficit, ut diceretur etiam perseverare sub ratio-
ne legis.

Aliunde vero non fuisse simul opera illa mor-
tua & mortifera, seu omnino illicta, sed aliquo
tempore licitum fuisse illorum vñum (quod im-
merito aliquibus vñum fuit gratis, & voluntate
excogitatum) colligi videtur ex scriptura quia
passim Apostoli, & alij Iudei fideles, & Chri-
stiani ea opera exercuisse leguntur, ut confare
supra adductis exemplis; imo Sacerdotes & Pon-
tifices Hebraeorum colebant agnoscentes aduc-
in illis potestatem, & dignitatem Sacerdotalem, vel
Pontificiam, sic enim Paulus ad 1. Cor. 11. cum re-
prehenderetur, quod Ananiam Principem Sacer-
dotum maledixisset exculpauit lectoris: ne fieri
bam fratres, quod Princeps esset Sacerdotum. Vbi
Chrysost. addit. quod si Paulus eum cognouisset,
honorasset. Et homil. 39. in Matth. ait: Paulum
penitentiam ducunt fecculaste, & certum est,
quod templum Iudaicum orationis causa fre-
quentabant, tanquam locum sacrum & Deo dic-
atum, que consecratio, & dedicatio tota ad le-
gem veterem pertinebat. Conveniebant etiam
cum aliis Iudeis in sabbato ad Synagogas, vbi iu-
daico ritu omnia fiebant, & ideo Jacobus hunc
vñum non reprobauit, sed tacite approbauit. *ad*
21. quando dixit: *Moyses enim à temporibus an-
tiquis habet in singulis cœnitibus, qui iam praedi-
cent in Synagogis, vbi per omne sabbatum legi.*
quasi diceret, contenti sint Iudei hoc si adhuc
perseuerante suorum rituam, absque eo quod
velint etiam gentiles ad fidem converso obli-
gare ad obseruandam legem Moysis. Rationem
autem congruentie assignant communites, cum
propter honorem legis à Deo late, ut non ex
abrupto, sed paulatim, & cum reuertentia sepe-
retrur, ut hoc ipso pacto constaret eius sanctitas,
& honestas; neque enim statim apparente eu-
angelio debebat omnino, sicut idolatria, aut pa-
ganismus, contumeliosè abiici, & extingui, sed
quasi honestus iniquilinus, qui aduenienti op-
portij domino non statim elicuit, sed dato fibi tem-
pore, ut sarcinas colligat, & cum decore profi-
ciscatur. Tum etiam potissimum, quia difficultatum
fuerit Iudeos, in quorum cordibus radicales
altas miserant præcepta diuinæ legis, subito
ad eis omnino remouerit ad amplectendos chos,
& mores communes gentium, quos pietatis, &
religionis studio semper abominari fuerant: qua-
re periculorum fuisse ad hoc eos statim obligare,
donec paulatim Euægeliu magis diuulgato affu-
serent.

scerent, & à lege antiqua ablactarentur, & genitilium commercium, corumque mores non ex horrescerent. Quare alij 40. annos statuunt, alij pauciores, sed qui ad promulgationem euangelij per præcipuas orbis prouincias sufficerent, itavt viuētibus adhuc Apostolis incepert opera legis esse mortifera, & prohibita, & hæc ipsa obligatio per Apostolos fuerit promulgata, qui tamen antea in Concilio Hierosolymis habito solam statuerunt non esse gentibus ad fidem cœversis necessaria, & solum illis prohibuerunt ultra præcepta decalogi, eum fanguinis, & suffocati, que tamen prohibito antiquor fuerat legge Mofaica, à tempore Noë post diluvium: quæ item prohibito postea in ecclesia cessauit: de quo latè Suarez in locis citatis.

141 Qui tamen Suarez cap. 18. num. 5. & sequentibus sentit, hanc absolutam prohibitionem operum legalium non fuisse præcisè ex iure naturali, aut divino, sed partim ex iure humano ecclesiastico: quanvis postea numero. 7. contrarium videatur docere, & prohibitum esse iure divino, ne opera illæ fiant quatenus legalia erant, seu ex affectu cultus: quod postea num. 8. limitare videtur ad sacramenta, & sacrificia: nam de aliis ceremoniis num. 9. videtur concludere posse ab ecclesia denuo ad diuinum cultum institui, si absoluta ecclesia potestas consideretur. Cæterum in hoc punto certò statuendum est, illudicium esse de iure etiam diuino ea opera nunc exercere ut necessaria, vel efficacia, vel utilia ex institutione, & obligatione legis antiquæ: quia supponimus, & fatetur ipse Suarez, non solùm obligationem, sed etiam institutionem illius legis iam omnino cessasse, neque enim ex sua institutione habebat perpetuatem, sed erat temporalis, & tempus illud finitum iam est; quare, qui ea opera nunc exerceret quatenus legalia, seu quatenus aliquam efficaciam vel utilitatem ex diuina institutione habent ad nostram salutem, vel ad diuinum cultum; eo ipso fatetur, legem antiquam adhuc durare saltem quoad suam institutionem, nec esse omnino abrogatam: quod cum falso sit, cultus ille falso est, & omnino superfluos, & illicitus. Cum ergo non peperderit ab Ecclesia abrogatio illius legis, neque enim homines poterant abrogare legem à Deo institutam, sed Deus eam abrogaverit, consequens est, ut vsus illorum operum ex legalium illicitus sit iure ipso diuino, seu naturali consequenti ex abrogatione, & cessatione talis legis.

142 *Inferuntur* *manuilla.* Vnde consequenter dicendum videtur, si aliqua ex iis operibus præscindendo à lege habeant utilitates alias, propter quas solas fiant, neque significare possint animum faciendi ea, ut legalia, non esse iure diuino illicta, neque etiam vniuersaliter de iure humano. Exemplum esse potest in abstinentia à carnibus porcinis, quæ legem antiqua præcipiebatur: quis enim neget posse aunc aliquem studio mortificationis, & compremendi gulam, abstinerre ab iis carnibus, dummodo sine vlo respectu ad legem antiquam id faciat, neque sit periculum aliquius scandali, vel suspicionis ritus Iudæi; sicut licet Mahometini à vino abstineant ex lege sua, potest fidelis à vino abstinere laudabiliter, & meritorie sine vlo respectu ad sectam Mahometicam. Si-

Card. de Lugo de Virtute Fidei divina.

militer si quis nunc ex curiositate componeret thymiam ex iis ingredientibus, quæ leguntur cap. 30. *Exodi*, non tamen quia à lege præscriptum erat, non esset ex natura sua opus illicitum, licet per accidens posset redi illicitum propter maximam suspicionem falsi cultus, quam compositio illa thymiamatis generare posset: & sic de aliis similibus.

143 Infertur rursus è contra, ea legis opera, quæ non alter ad Dei cultum conducerent, nisi quatenus ex Dei institutione in lege antiqua id habebant, illicet nunc usurpari ad Dei cultum, idque manifestè esse contra ius diuinum, & naturale. Eiusmodi autem sunt sacrificia, & sacramenta antiqua, eus agni paschalis tali ritu, & alia similia, quæ secundum se non possunt deseruire ad vnum sacrum, nisi quatenus à Deo instituta fuerint: quæ institutio, cùm iam omnino cessauerit, ritus illi inutiles manent, & per consequens qui eos, ut sacros adhuc usurparent, significaret perseuerantiam legis antiquæ: quod illicitum omnino est; ut constat. Nec ecclesia potest instituere eisdem ritus nunc in ratione sacramenti, cùm nemo præter Deum & Christum Dominum possit sacramenta instituere, ut suppono ex tractat. de Sacramentis in genere disputat. 7. nec etiam poterit illa instituere in ratione sacrificij, quia in lege gratiæ noluit Christus esse aliud sacrificium præter sacrificium Missæ, sicut nec aliud sacerdotium, nisi in ordine ad illud sacrificium incurreret Missæ, ut suppono etiam ex tractat. de Eucharistia disput. 19. sectio 2. numero 34. & sequentibus. An vero possit Ecclesia illos ritus instituere ad Dei cultum, non quidem, ut sacramenta, nec ut sacrificia sed alio modo, prout instituit aquam benedictam, & alia sacramentalia: Suarez dicit capite 18. numero 9. cum Coquartuia, & aliis dicit, non deesse potestatem in ecclesia: addit tamen prudenter, propter morale periculum suspicionis de obseruancia, aut retentione legis antiquæ, id non expedire, nec posse moraliter loquendo licet id fieri, nisi in ipso vlo aliqua opponatur varietas, qua sufficienter demonstret diversitatem institutionis, & quod nullo modo observetur ritus ille cum respectu ad legem antiquam. Quod confidemate possumus ex rigore, quo ecclesia constanter prohibuit celebrationem Paschalis eadem die, qua Iudæi illud celebrant, ne christiani eadem die illud celebrantes videarentur cum illis conuenire in ipso Paschate, aut motu celebrandi. Sic ergo tam accurate recusat Ecclesia coincidere in tempore celebrationis, sic etiam non minus diligenter fugiet identitatem rituum, & ceremoniarum propter eandem rationem.

Hinc denique tertio infiri potest, quid dicendum sit de circumcisione, de qua aliqua dicunt, licet non possit nunc licet usurpari tanquam sacramentum, nec ut habens utilitatem aliquam ex institutione antiqua, & multò minus ut necessariam ex obligatione, posse tamè usurpari ut mortificationem carnis assumptam ad imitationem Christi; quia sicut licet flagellantur fideles ad imitandum Christi flagellationem pro nobis tolerata, sic licet possent vti circuncisione ad imitandum Christi circumcisione pro nobis suscepere. Atque ita de facto apud Christianos Abassinos

144 *Quid dicendum de circumcisione.*

Kk 3 hunc

hunc ysum retineri constat, qui non idcirco ab Ecclesia damnati sunt. Quare id non improbat Caetan. 3. part. quæst. 37. art. 1. Medina in 1.2. quæst. 103. art. 4. ad 5. & Lorca in 1.2. sct. 5. disp. 35. memb. 2. in presenti disp. 24. memb. 1. num. 10. & alij.

145

Hanc tamen sententiam communiter alij reiiciunt. Suarez 2. tom. in 3. part. quæst. 37. in commentario art. 1. & dicto lib. 9. de legib. cap. 14. n. 9. Sotus lib. 2. de infirmit. quæst. 5. art. 4. in fine corporis. Coninch in presenti ditta disp. 15. dub. 3. num. 47. & alij multi apud Lorinum in cap. 10. Deuteronom. vers. 16. & merito, quia circumcisio infantium non est illis yrr. ad meritum, cum nihil tunc mereantur, sed merè patiantur: quare sicut non esset laudabile aut licitum eos sine causa verberare, ut ad Christi imitationem patiantur, sic nec eos ad hunc finem circumcidere, unde eorum circumcisio, ut esset actio sacra, vel religiosa, non posset à legis institutione præscindere: in adulis etiam circumcisio, licet non sit mutilatio membra, est tamen vulnus ad minus periculorum, ut colligitur ex cap. 5. Josue, vbi dicitur Iudaos non fuisse in deferto circumcisos per 40. annos, quod quidem fecerunt, quia circumcisio per mollos dies quiescere debebat, aliqui moriebantur ex vulnere propter nimium sanguinis fluxum; & saltus circumcisii reddebant inepiti omnino ad actiones humanas per multos dies propter vim doloris, & vulneris periculum, ut constat ex cap. 34. Genesis, vbi duo filii Iacob occiderunt omnes viros Sichimitas, quos dolosè circumcididerunt, & qui omnes vulneris dolore grauati non poterant villo modo se defendere, nec moueri, ut fugerent. Non est ergo circumcisio apta, ut mortificationis causa, sicut flagellatio asumatur, quid quid contradicat Lorca vbi suprà. Si enim verberatio præuideretur causa certæ infirmitatis grauius, non posset prudenter afluxi in pœnitentiam, sicut nec posset licetè comedи cibus, qui certè præuidentur grauissimi morbi causa futurus. Restat ergo, ut solum exerceatur tanquam actio sacra, & à Deo instituta, quod est illicitum, ut supponimus: nam ad imitationem solam Christi non magis potest prudenter, & licetè afluxi, quam perforatio manus, vel pedis, que fortasse minus grauem infirmitatem, & periculum afficeret, quam circumcisio, quæ quidem ex sola Dei dispensatione, vel præcepto afluxi poterat, nisi forte aliqui vitilis aut necessaria fuisset ad sanitatem.

146
Schisma
Abbasinorum
ab Ecclesia
reprobatur, se
cū & coru
hæreses.

Ad exemplum autem Abassinorum facile responderetur, nunquam id ab Ecclesia Catholica approbatum esse, sed potius reprobatum, sicut & eorum schisma, & alias hæreses, ut ex Godinio de Abassinorum rebus cap. 27. usque ad 32. refert, & probat Coninch, vbi suprà num. 47. Vnde quando paucos ante annos ad fidem Catholicaem redierunt, abiecerunt etiam circumcisioem, quam postea abiecta fide Catholica repetierunt: & in viuierum quisquis eo signo virtutur, suspectus est vehementer in fide, & à fidei censoribus punitur, nec purgabit crimen dicens, se mortificationis gratia, & ad Christi imitationem id fecisse.

Solum refat difficultas, si aliquandi circumcisio, sacrificia, & alij Iudaici ritus liciti fuerunt cui Petrus ab Apostolo Paulo reprehensus fuerit propter mores Iudaicos, quibus vtebatur, cum certum sit, Petrum non eos usurpare tanquam

Proponitur
difficultas.

necessarios adhuc ex obligatione, sed vt adhuc yicitos, & ab bonum finem, ne Iudaæ scandalizantur & ab eo discedent. Rufus, si licet erat illi ritus, & iure suo vtebatur Petrus quomodo dicitur id per simulationem fecisse: sic enim dicitur illo c. 2. ad Galat. & simulationi eius confituntur cari Iudei, ita ut & Barnabas ducerent ab eis in illam simulationem.

Vt autem ab hoc secundo incipiamus, negare non possumus aliquam ibi simulationem interuenisse, non quoniam mendacium, sed simulationem; quod bene probat Suarez dicto lib. 9. de legibus cap. 17. num. 10. quia licet Petrus non obseruaret mores illos putans eos esse necessarios ex obligatione, obseruabat tamen in iis circumstantiis, in quibus alij opinari poterant, quod quidem necessarij ab eo obseruarentur: quod quidem actio ipsa non determinatè significabat, alioquin contineret profacionem erroris, sed tamen à multis ita accipiebatur, quam deceptionem Petrus ex bono fine permittebat, & idcirco dicitur simulatione; sicut & Paulus etiam eodem simulationis genere ysus videatur, quando Act. 16. circumcidit Timotheum propter Iudaos, qui probabant illam esse necessariam homini nato circu te Iudea. Et quando act. 24. excusabat se dicens eleemosynas facturus in legem meam veni, & obligationes, & vota, in quibus interueniuntur preparacionis in templo. Et denique id simulationis genus videtur de ipso fateri idem Paulus i. ad Corint. 9. dicens: Fatus sum iis, qui sub lege sum, quasi sub lege essem, cum ipse non esset sub lege, sed eos, qui sub lege erant lucrificarem: hoc est, ita me gessi, ac si subiectus essem legis obligationi. Vnde verissime dictum est etiam de Petro, quod per dissimulationem discessit à Gentilibus: poterant enim Iudaæ colligere, & de facto aliqui arguebant, id ex obligationis legis à Petro fieri, cum tamen Petrus animum non haberet satisfaciendi legis obligationi quam omnino cellasse optimè sciebat.

Restat ergo solum videndum, curin hoc ipso Petrus reprehensibilis fuit, aut qualis fuit eius culpa, si adhuc legis opera licetè exerci poterant; in quo pro certo supponendum est, cum non peccasse mortaliter, cum & ipse, & catæ Apostoli confirmati fuerint in gratia in die Pentecostes, ut cum S. Thoma 1.2. quæst. 10. art. 4. & omnibus Theologis probat Suarez dicto lib. 9. de legibus cap. 17. & cap. 20. num. 23. Quare p. exponendum est S. Augustinus lib. de gen. christian. cap. 30. dicens, Iepsum fuisse in simulationem superstitionem, & postea illam appellat parnam simulationem. Et Gregor. hom. 18. in Ezechiel. dicens, illam non solum fuisse culpam, sed quod magis est, hypocrysim, & Anselmus ad Galat. 2. eadem verba vtebantur: que cum aliqua exaggeratione videntur dicta, licet nunquam aliter explicitè fuisse culpam mortaliter.

Alij è contraria volunt. Petrum nec etiam venialiter in eo facto peccasse, ita Vasquez 1.1. diff. 1.8. c. 8. Hurtado in presenti dicta disp. 48. f. 48. Baronius in Annalibus anno Christi 51. & Suarez dicto lib. 9. de legib. cap. 20. num. 24. & sequentibus. Alij sub disunctione loquuntur, & dicunt, vel nihil peccasse, vel ad summum venialiter: ita Bellarminus lib. prim. de summo Pontifice cap. 2.8. & P. Salmer. in cap. 2. ad Galat. diff. 44.8. excusabilis.

Ex his autem, qui Petrum ab omni peccato excusant

excusant, quidam id faciunt ratione inconsiderantiae inculpabilis. Ita Vasquez, Hurtado, & alij. Quod tamen Suarez vbi supra difficile iudicat, & ideo conatur ipsam actionem etiam in illis circumstantiis ex parte obiecti defendere ab omni malitia, seclusa qualibet ignorantia, vel inaduententia: & tandem *num. 29.* videtur solum concedere imperfectionem moralem, quatenus actio in illis circumstantiis impedit maior maius bonum, circa Gentiles conuersos, quam impeditur circa Iudeos conuersos per actionem contraria, in quo admittit aliquam inconsiderantiam, seu errorum Petri, non circa ius, sed contra factum, quatenus putauit maius Ecclesiae bonum sequi ex simulatione illa, quam ex conuictu cum gentibus, cum reuera non ita esset, ideo reprehendi merito potuit a Paulo, ne maius Ecclesiae bonum impeditur.

150 Alij simpliciter agnoscunt culpam venialem in facto Petri. Ita S. Thomas, & alij communiter apud Suarez *ibid. n. 23.* quod ego verum opinor, nisi per inaduententiam, aut ignorantiam inculpabilis intentio interna fuerit excusata, qua excusatio pie & probabilitate de tanto viro presumi potest: quamus sine inconvenienti etiam aliqua negligientia, vel culpa leuis in ipsam inaduententia concedi possit, cum Apostoli etiam in eo statu non fuerint ab omni veniali culpa immunes, dicente Apostoli Ioanne epist. 1. c. 1. *si dixerimus*, quoniam peccatum non habemus ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est, & Theologi supponant Apostolos etiam vlos fuisse sacramenta penitentia subiiciendo clauibus peccata sua. Malitia autem haec ex parte ipsius actionis non videtur mihi desumenda ex scandalo, quod daretur ipsis Iudeis, qui confirmari possent illo exemplo in retentione sua legis, sed potius ex detimento, quod inferebatur gentilibus: quod videtur significasse Paulus suis verbis, dum Petrum reprehendens dixit *sttu cum Iudeis sis gentilis et virus, & non Iudeus: quonodo gentes cogis iudaizare.* Quod non intelligitur de coactione per praeceptum, aut per violentiam, ut constat, sed de quadam coactione indirecta, quatenus gentiles christiani facti videntes a se Petro, Barnaba, & aliis christianis segregatos, ne eorum commercio, & conuictu sibi carissimo carerent, cogebantur aliquo modo, ut titus iudaicos susciperent, ut hoc pacto inter Iudeos numerarentur. Quod quidem detimento, & onus graue erat gentilibus, ad quod ipsa Petri discussione quodammodo cogebantur. Ideoque Paulus libertatis christianae apud Gentiles conuersos zelator non fuit conquestus de damno Iudeis illato, sed de solo gentilium incommmodo, onere eis indirecte imposito, dum aliquo modo iudaizare cogebantur.

151 Non fuit ergo peccatum illud negotiationis verae fidei, aut seminatio falsi dogmati vlo modo: neque enim Petrus dicebat, opera legis esse necessaria, neque id ex eius facto poterat prudenter colligi, cum satis aperte idem Petrus contrarium definisset, & docuissest apud Iudeos, & Gentes; Neque etiam fuit peccatum cultus superstitionis, cum opera legis adhuc non essent prohibita, sed possent religiosè exerceri ex institutione etiam ipsius legis, ut vidimus. Sed fuit simulatio quasi negativa, quatenus abstinuit Petrus a professione libertatis Euangelicae, qua licitus erat conuictus cum gentilibus. Sicut Catholicus comedens carnes apud Hereticos ne cum graui detimento de-

tegatur, non negat fidem, nec explicitè, aut implicitè docet, non esse obligationem abstinendi ex praecepto Ecclesiae, sed solum non profitetur eiusmodi obligationem per exercitum actus precepti, & ideo dicitur simulare, ut simulatione illa viter graue detrimentum. Sic etiam Petrus dicitur simulasse, quatenus non professus est libertatem ab obligatione legis, & hoc propter detrimentum, quod Iudeis timebat, si aperte eiusmodi libertatem in iis circumstantiis professus fuisset.

152

Tota ergo malitia illius actionis videbatur fundari in detimento ex ipsa sequente: quod Petrus ductus zelo salutis Iudeorum non satis aqua fortasse lance ponderauit, & negligenter culpabilis non aduertere praeponderate damnum, quod gentibus oriebatur, ratione cuius Iudeorum damnum minus contemni debebat: & ideo reprehensus fuit a Paulo, qui gentium salutis zelo earum damnum magis ponderauit, & curauit omnino impediti. Erat enim maius detrimentum quam utilis, quæ ex simulatione illa consequebatur; & praeponderabat sinceritas, & puritas veritatis manifestata, vno vtriusque populi Iudaici, & gentilis, & denique quod gentiles non grauarentur onere illo grauissimo, & deterrerentur a fide suscipienda: hæc, inquam, omnia præponderabant scandalo breui Iudeorum, qui ex falsa existimatione deterreti poterant a commercio, & conuictu gentilium, & maius Ecclesiae bonum resultabat ex libera veritatis professione, quam ex occultatione, & simulatione illa resultare potuisset.

153

Hæc tamen, licet probent obligationem aliquam abstinendi tunc ab illa simulatione, præsertim in Petro & aliis ecclesiis ministris, qui ex officio debebant maius Ecclesiae bonum procurare, & consilere subditis, ne sine causa grauamen illud subirent: non tamen probant malitiam grauem ex obiecto in actione illa etiam seclusa ignorantia, vel inaduententia: quia non tenetur Praelatus sub mortali omnia media adhibere ad procurandum maius Ecclesiae, vel subditorum bonum; satis est, si media sufficientia adhibeat, licet non adhibeat difficiliora. Et quidem Petrus iam docuerat Gentiles, quod non tenentur ad legis præcepta, & suo exemplo id satis probauerat, cum apud ipsos manducaret, & diversaretur quamdiu sine aliorum offenditione poterat: & illis confare poterat, quod discellio illi erat solum, ut Iudeos denuo aduenientes non offendere, & deterreter: quare poterant patienter incommode illius sustinere; quod quidem ipsi Petrus non præviderat graue futurum, cum non destinaserit animo suo in ea simulatione diu perseuerare, sed ad breve tempus, & ea etiam anima præparatione, ut imminenter grauioris damni periculo, statim gentilibus etiam adesset, & illorum partes susciperet. Quæ omnia sufficienter excusabat simulationem Petri à culpa mortali; Imo & potuerunt apparetur ei suadere nullam esse culpam, sed potius landabilem cautelam: quamus, ut dixi, in hoc ipso potuerit esse error culpabilis, quod non satis discussus vtriusque partis merita, sed absque debito examine iudicauerit melius Iudeorum, quam gentilium periculum præcavere, cum reuera contrarium verius esset, & ideo merito a Paulo reprehensus fuit, cum reprehensionis aequitas non debeat attedere ad excusationes internas, sed solum ad bonitatem, vel malitiam actionis externæ in his cir-

K k 4 cum

cumstantiis, cum de occulis non iudicet Ecclesia, sed solus Deus, qui fortasse in corde Petri ob eius bonam intentionem, & aliquam inculpabilem inaduentiam nullam inuenit culpam, sed meritum, quod deinde maius apparuit, dum patienter, ac humiliter reprehensionem Pauli sustinuit, & acceptauit, eiusque consilia ut meliora, sanioraque probauit, quod in summo Ecclesiæ Principe, qualis Petrus erat mirabile certe fuit sanctimoniam, & humilitatis exemplum.

§. V.

Infertur resolutio aliorum dubiorum circa actiones aliquas sacras, an licent.

154 *Ex principiis positis descendemus ad aliquas actiones particulares, de quibus dubitari solet, an licite sunt, quia videntur concernere ritus aliarum religionum. Et in primis dubitatur, an in iis locis, & casibus, in quibus possunt Catholicici cum hereticis absque dispensatione contrahere matrimonium, possint illud contrahere coram Ministro heretico, P. Coninch *dicta disp. 15. dub. 3. num. 63.* negat, id licere ob præceptum Magistratus heretici, quantumvis anteas, vel postea coram Sacerdote Catholicæ, & Catholicis ritu contrahant. Quia nimis Minister hereticus vtitur in eo ritibus, & precibus hereticis, quo casu non est dubium, quia hoc est communicare cum hereticis in ritu heretico, cum ritus, & preces illæ circa contraheentes exercantur, & proferantur. Sed præscindendo ab hoc, cursus probat: quia cum Magistratus hereticus id præcipiat, vt eo pœto agnoscatur Minister ille, vt Ministro vera Ecclesia, qui Magistratus præcipienti obedit, videtur iam eius intentioni consentire. Magis vniuersaliter loquitur Malderus in *presenti. quæst. 3. art. 2. membr. 3.* non enim loquitur de solo contraheente ex præcepto Magistratus, sed de quolibet Catholicis contraheente in Ecclesia hereticorum coram Ministro heretico, ritu heretico, proferente formam, præente Minister, qui profiteatur se coram communitate sanctæ Dei coniugi: iam enim significare Ecclesiam hereticorum esse communitatem sanctam.*

155 *Hez omnia verissimè dicuntur; sicut & illud etiam, quod addit idem Coninch, licitum esse contrahere coram Magistratu heretico ciuili, aut testari se contraxisse, dummodo ritu etiam Catholicico ante, vel postea contrahant: quia illud solum in finem politicum exigitur, vt constet publicè, quinam sint veri coniuges. Vnde videntur mihi idem dicendum, quando Minister hereticus, non adesse vt persona sacra, & vt Minister Ecclesia, sed vt persona ciuili, cui inumberet assistere ad eundem finem politicum, sicut adesse posset ipse Magistratus laicus, & ciuili.*

156 *Secundò dubitatur, quid sentendum de iis Catholicis, qui honoris causa ad sunt coniuiis nuptialibus, vel etiam nuptriis, quas heretici celebrant validè, sed coram Ministro heretico, & heretico ritu. Affirmat, id licitum esse Malderus *vbi supra*, & Coninch. *num. 62.* modo in ceremoniis, & precibus non communicent, sed ea tanquam nihil ad se pertinentia, sed quasi actionem profanam spectent, quod probant ex Tertulliano *lib. de idolatria cap. 16. & 17.* *vbi ta-**

*tionem etiam deferre reddit. Addidit autem cat. Malderus, eiusmodi Catholicus in his non peccare, nisi alionde hic culpa subrepatur. Potest autem, meo iudicio, subrepere, quando in locis in quibus obligant decreta Concilij Tridentini, non seruantur in matrimonio contrahendo, vel quando matrimonium non sit præmissis denuntiationibus, que etiam de iure communis antiquo exiguntur, vel contrahitur clandestinè contra Ecclesiæ præcepta, in his enim & similibus casibus, in quibus Ecclesia prohibet matrimonium tunc fieri, testes etiam, qui sua praesentia auctoratem præstant contractui, peccant graver, vel colligitur ex Tridentino *sej. 24.* decreto de reformatione matrimonij *cap. 1.* & cum aliis supponit, & docet Thomas Sanchez *lib. 3. de matrimonio disp. 46. num. 8.**

*Sed hac occasione dubitari potest tertio, an Catholicus non solum licite assistere possit nuptria hereticorum, sed etiam in eisdem casibus Paronymphi officio fungi, quando ad nuptiarum solemnitates adhibentur Paronymphi, qui deinceps sponsos ad templo deducunt. Respondeo ex dictis, considerandum esse, quale sit munus Paronymphi, qui ab aliis *Prognibus* vocatur, & ab antiquis dicebatur *Auspex*. Si enim ad eum locum pertineat tradere sponsam sponso, vel econtra, postquam legitime coniuncti sunt, nihil appareat illicitum in eo munere, cum sit actio merita ciuilis. Si vero eius munus sit quasi offere sponsos Ministro, vt eos coniungant, iam videntur habere participationem in ritibus, quibus Minister hereticus eos coniungit, & recurrere ad ipsum tanquam ad Ministrum Ecclesia, eiusque ministerium approbare, & agnoscere, quod illicitum erit.*

*Quartò dubitatur, an si matrimonium iam sit clandestinè contractum validè, quia in eo loco non obligat Tridentinum, & coniux nolit consummare ante benedictiones nuptiales, licet ne voluntate. Sacerdoti Catholicæ habent potestatem benedicendi nuptias, illas nuptias benedicere in favorem coniugis Catholicæ. Thomas Sanchez *lib. 7. de matrimonio disp. 9. num. 13.* generaliter docet, benedictionem nuptialem non posse conferri licet excommunicatus toleratus, quales sunt schismatizici non denunciati, vt cum probabiliter sententia docet idem Sanchez *lib. 2. in deolog. cap. 9.* quod idem de hereticis non denunciatis docet probabilis multorum sententia, & ideo *disp. 8. de Sacramentis in genere* *sej. 14.* dixi, ex hoc capite non esse illicitum matrimonium Catholicum cum heretico, vel è contra, & *disp. 19. de Eucharistia* *sej. 10. num. 183.* dixi probabile esse, quod pro excommunicato tolerato possimus offerre etiam Ecclesiasticas, & publicas preces, atque ipsum etiam Missæ sacrificium, quod etiam sententia Hurtado mox citandus: quare ex hoc capite non video, cur Sacerdos non possit preces, & orationes confusas proferre ad alios ipsos benedicendos, & coram illis, arque etiam pro illis Missæ sacrificium offerre, seculio tamen omnini scandalo, & aliis præceptis vel extrinsecis inconvenientibus, quæ facile ex tali actione possent oriui: quia tamen non perit ad nullam*

quæstio

quaestione, quæ solum procedit de actione illa
propter videtur esse communicatio cum hereticis
in ritibus sacris.

159 *dis. licet Catholice hæretici, si- nus comitari, quod hæretico ritu celebatur?* Quinto, Dubitari solet an licet Catholicis amici funus comitari, vel sepulturæ interesse, quando hæretico ritu celebratur. Ad hoc eodem ferè modo dicendum est, sicut de iis, qui comitantur sponsos ad nuptias, quæ ritu hæretico celebrantur. Poste inquam, id fieri actione merè ciuili ad honorandum ciuiliter defunctum, & dum hæreticorum precebus Catholicus non communiceat, sed adhuc meritus spectator, & scandalum non sit, vel aliorum offendio, & concioni, si qua futura sit, se subtrahat, &c. ita ferè Coninch, & Malerus *locis supra citatis*, & Hurtado *disp. 76. §. 16.*

Ad hoc idem Difficultas esse potest, an si defunctus sit hæreticus, quæsi possint Catholici funus comitari, quando hæreticus sepeliendus est in loco sacro. Multi dicunt, non possit, post sepelit in loco sacro; vnde Thomas Sanchez *lib. 2. in decalog. cap. 9. n. 7.* infert, non possit, sed licet deducit à Catholicis comitantibus funus illud ad locum factum: quia in *cap. 2. de hæreticis* prohibetur, ne in loco sacro hæreticus sepeliantur: & Suarez *3. tom. in 3. p. disp. 8. sect. 4. §. bis positis*, dixit Sacerdotes celebrantes in regionibus septentrionalibus in Ecclesiis, vbi sepulti sunt hæretici, excusari, vel quia necessitate co-guntur, quia non habent alia loca, vbi celebrent, vel quia Episcopi videntes, & consentientes facultatem præbent censentur. Ego tamen cum Nauarro, & Layman dixi *disp. 20. de Eucharistia* *sect. 2. num. 5. 6.* textum illum intelligi de hæretico damnato: neque Ecclesia polluit nunc per sepulturam excommunicati nisi denunciati, vel notorij clericis percusoris. Postea textum illum sicut illud de hæreticis per sententiam damnatis, docuit postea idem Suarez *tom. 5. de censuris* *disp. 1. 2. sect. 4. num. 13. & Coninch. disp. 1. 4. de excommunicatione* *dub. 8. num. 64.* & consentit Hurtado *disp. 76. sect. 1. subsect. 1.* dicens ea omnia intelligi de denunciatis.

160 *Ad quid te- nentur Ca- tholicorum, ne vi- dante com- munitate ci- tati, in qua hæretici non denunciati, nec per sen- tenciam damnati sepulti sint; quia Ecclesia illa magis pri hæretici propria est Catholicorum, & ad eos de iure per- tinet, cum pro iis erecta fuerit: quod autem hæ- retici eiusmodi in ea sint sepulti, eam non viola- uit, vt diximus; si autem Catholicus sepeliendus sit ritu hæreticorum, & a ministris hæreticis, Ca- tholicci ad hoc non possunt licetè cooperari: pos- sunt tamen id permittere, quando impedit non possunt, sicut de facto dicunt se id non posse im- pedire, cum hæretici publica potestate, & au- thoritate manus illud sibi usurpent: quare Ca- tholici possunt passiuè se habere, & permittere,*

An parentes quod hæretici cadaver accipiant, & ritu suo se- Catholicis per- peliant, quando id impedit non possunt, coope- rat, quod co- ri filii à Mi- nistro hæ- retico baptizen- tur.

Aui hæretici, à quibus dependent, offendantur,

& reddantur ei infensi. Respondeatur eodem ferè modo distinguendo inter cooperationem, & me- ram permissionem: hæc enim licita est, quando sine graui incommodo impedit non potes; nec tenetur pater vi, & armis impedit, ne eius filius circumcidatur à Domino; multominus tenetur impedit omnibus modis, ne baptizetur ab hæ- retico, in quo non est tantum detrimentum, cum baptismus validus sit: modò tamen constet quod ipse solum permissione se habet, & passiuè, & non præstat consensum.

Quod verò attinet ad cooperationem, sive ex- plicitam, sive implicatam, quatenus aliquis fal- tem interpretatiue videtur id velle, communiter dicunt, esse peccatum mortale petere baptismum ab hæretico extra necessitatem, & aliqui addunt, eam debere esse extremam. P. Coninc. *3. p. quest. 67. art. 5. n. 22.* dicit, esse peccatum mortale sine notabili necessitate: quia hæreticus ratione excommunicationis non potest licetè id facere sine necessitate. Verum hæc ratio difficultis est supposita sententia satis communis, que dicit excommunicationis toleratis licere ministrare Sacra- menta, quando ab ipsis petuntur, quod cum aliis docet Sanchez *lib. 7. de matrimonio* *disp. 9.* quare *lib. 2. in decalog. cap. 9. num. 10.* vniuersaliter do- cit, posse peti Sacra menta ab hæreticis quandiu non sunt denunciati, & Hurtado in *presentis* *disp. 76. §. 13. & 14.* probat, non agere contra leges ex- communicationis, qui Sacra menta ab hæreticis non denunciatis suscipit, & seculo scandalo proximi, & occasione ruinae propriae, id licet; licet aliquando ex charitate ut obligatio abstinendi, quando commode possint Sacra menta ab aliis accipi. Ceterum de Baptismo est specialis diffi- cultas, quia citra necessitatem non potest peti à laico, quales sunt communiter ministri hæretici & quamvis hæc non debet esse necessitas ex- trema, requiritur tamen magna utilitas, ut ne cogatur multo tempore baptismum differe, ut ex- plicit Suarez *3. tom. in 3. p. disp. 23. sect. 1.* Quare concludo, solum propter necessitatem posse ex- casari cooperationem ad petendum baptismum ab hæretico, quia necessitas ad minus sit tanta, quanta sufficeret, ut posset peti à laico. Denique aduerte, posse contingere, ut ipsa Baptismi sus- ceptio conseatur communicatio cum illo in reli- gione, & secta, & etiam in necessitate conandum est ut potius per contritionem iustificari, quām cum actum communicationis in ritu exercere, nisi præmissa profectio non communicandi in ritu, & solum vtrandi iure suo ob necessitatem, ut in simili dixi *disp. 18. de penitentia* *sect. 2. n. 18. & 19.*

Hinc inferri potest, quid dicendum sit de Ca- tholicis, qui adhibentur patrini, quando filii ha- reticorum baptizantur à Ministro hæretico, de quibus Layman in *tract. de Baptismo*, *cap. 9. affir- mat*, licet id facere. At verò Thomas Sanchez *lib. 2. in decalog. cap. 9. num. 12.* Azor, Nauarro, & Ledesma, quos ibi affert, & Hurtado *dicta* *disp. 76. §. 15.* id intelligunt, quando Baptismus ritu, & modo catholicus ministratur, secus si ritu ha- retico, aut schismatico. Addit Hurtado, vitan- dam esse offenditionem, & scandalum, ne aliqui putent, id fieri in honore falsæ religionis: si ve- rò legatus Principis Catholicus leuer filium Regis hæretici solo honoris, & benevolentia titulo, id que constet aperte ex ratione, qua sit; esse per se licitum. Ceterum hodie non facile possent hæ- retico, ad

Quid dicen- dum de Ca- tholicis, qui adhibentur patrini; quā- do filii ha- reticorum bap- tizantur à Mi- nistro ha- retico?

ad proxim desertu; tum quia regulariter iij baptizantur ritu heretico, vel schismatiko: tum etiam, quia Minister est communiter laicus a quo non potest licite peti Baptismus: patrinus autem offert Ministro puerum baptizandum, & petit ab eo Baptismum.

Non licet catholici adhibere hereticum in patrimum sibi fili, quando baptizatur; quia patrinus munus est docere baptizatum fidei rudimenta, quod munus non possunt parentes Catholici commendare homini heretico, qui non fidem, sed heres docebit, ut constat.

163 *Hac occasione dubitar potest oculò, vtrum*

An possit licet Catholicus accersere Ministrum hereticum, qui infantiam baptizati nomen domesticis declareret, vel etiam Parochum hereticum adire, ut ei in infantiam iam esse baptizatum indiceret. Respondet, vtramque actionem videti posse ita fieri, ut maneat merè politica, nimirum ut constet de nomine, & de Baptismo, & ne iterum baptizetur, si tamen habeat aliquid facri, vel sit recognitio potestatis, aut ministerij spiritualis, non licebit, vel si generet scandalum, ad quod circumstantiae omnes considerandæ sunt.

164 *Nonò circa hoc ipsum dubitatum est, an parentes Catholici, qui prius infantem pœ, & catholice baptizari curarunt, possint postea permettere ab aucto, aliōve, a quo periculum timent, aut damnum, publicè ad hereticum Ministrum baptizandum deferri, celantes interim, quod iam ante fuit baptizatus. Respondet ex dictis, non licet iis positiuè offerte filium, ut rebaptizetur, vel ad hoc cooperari. Permissuè autem, & fine consensu tacito, merè passiuè se habere, quod id sine grauissimo damno impedi non potest, non esse illicitum. Ad hoc autem significandum non est necesse manifestare priorem Baptismum: sufficit indicare, non sibi placere, quod baptizeretur ab illo Ministro, quamvis propter reverentiam paternam non impediatur omnibus modis, ad hoc enim cum tanto periculo non tenentur, ut dixi. Addo tamen, quando præuidetur casus ille, faciendum potius, quod non baptizetur infans prius à Catholicis, nam minus malum videri baptizari à solo heretico, quam rebaptizari: ex duobus autem malis minus est permittendum, quando non potest utrumque impedi.*

165 *Decimò, Dubitatum fuit, an possint parentes Catholicis suos infantes baptizatos nutribus hereticis committere, quas probabiliter existimant eos ad hereticorum tempa secum perducentes. Supponit Catholicis in Anglia ut sequenti videbimus, non licet hereticorum tempa adire. Respondet tamen, ex hoc præcisè capite non esse illicitum filium parvulum nutri hereticæ dare, dummodo ante rationis vñum ad domum paternam reducatur: ante illam enim atatem non prohibentur adire hereticorum tempa, cum actio illa non sit humana, vel communicatio in ritibus sacrilegis, ut constat; quare si nihil aliud timeatur, quam conducere puerum ad locum illum, ex hoc solùm capite non redditur illicta pueri traditio.*

166 *Rufus tamen dubitatum fuit undecim, an parentes Catholicis, quibus desunt necessaria ad prolis, & familiæ sustentationem, possint liberos suos cum Dominis hereticis collocare, à quibus timeri possit eos ad heresim pertrahendos. Re-*

spondeo, durissimum videri filios à propriis parentibus in eo periculo confici. Poterit id alii, quando permittit, si necessitas efficit grauissima, ut certe non extrema, & filius esset pubes, & de quo probabiliter speratur perseveraturum in fide, vel aquilus talis maneat cum parentibus communicatio, ut quasi sub eorum cura manete videatur, & paternis consiliis diriguntur, & iuuant, posse. Alioquin filium impuberem hereticis dare, quid aliud est, quam agnum lupis committere tenuerit id parentes nutriendos transmittere.

Duodecimò, Dubitatur utrum Catholicus amico nobili heretico ad se diversent, possit ad amicitias, & humanitatis causa apponere cibos prohibitos in die ieiunij. Respondet, si Catholicus possit facile impedire, vel non cooperari ad peccatum illud violationis ieiunij, tenebit id temere & facere. Si vero non potest sine magno detimento quia nimis occasionem dabit querelis gravibus, & mutmurationibus contra se, tanguam mortuum, inurbanum, superbum, &c. non videtur cum tanto incommodo teneri. Sicut Capones ob simile detinendum excusantur ministerando eos cibos in die ieiunij, ut docet Thomas Sanchez lib. 1. in decalog. c. 7. n. 34, qui de hoc puto videndum est. Statuit enim regulam generali num. 12. quomodo in his casibus penitentia debet detrimenntum, quod sequitur, & grauiss peccari, ad quod cooperari, & spes, que habent, quod te non cooperante vitabitur illud peccatum, & alia huicmodi, ut excusetur aliquis, vel non excusetur in hac cooperatione, que de le non est omnino determinata, sed haber semper aliquam indifferentiam ex parte tua: quia omnia in hoc casu prudenter consideranda sunt.

Decimortio. Dubitatur, utrum Catholicus, qui ob infirmam valetudinem in diebus ieiunij veluntur carnis, possint potea alii, qui mensa assident, vel etiam familiis hereticis cumdem ciborum eorum permittere, vel potius à communia mensa abstinere, & carnes velutib[us] sibi tantum reservare. Responderet ex proxime dictis, si pater familiæ potest sine gravi incommodo impidere, ne filij, vel famili violent ieiunium, id teneri. Sicut etiam tenetur non apponere eis cibos prohibitos; non tamen tenetur extraordinariam diligentiam adhibere, aut vi famulos cogere ad ieiunij obseruantiam. Hinc est regulante sufficere, si exconomum moneat, ne permittat nec der familiis cibos prohibitos, sed fecerit hoc sibi eos, qui de suo prandio superflue, item si suis commensibus ostendat, sibi non placet, quod de illis cibis accipiant: filios etiam duntur admoneat: non tamen tenetur omnibus modis impidere. Imò quando id est valde difficile propter clamores, & graues querelas familiæ, potest eis carnes suppeditare, ut docet Reginaldus in præxi lib. 4. n. 199. An vero ea de causa debet à communia mensa abstinere? est quæstio facti pendet enim à circumstantiis, an hoc sit gravis incommodum, an sit medium efficax, ut famili scieret ieiunium, an tribendum id potius sit auraria, quam obseruantia, cum gravi famæ detrimennto, & alii similibus. In genere negari non potest, plus aliquid debere parentem procurare circa filios, quam circa famulos, & plus circa famulos quam circa amicos, vel hospites propter maiorem obligationem regiminis, & maiorem facilitatem, qua potest illos colibere quam ceteros. Casus autem particulares non possunt una regula definiti

definiri, ut fatetur Sanchez *loco supra citato*.

169 Decimoquarto, Dubitatum est, an licet *Catholico* tholico praeibus, vel fauore, aut aliter promouere ministrum haereticum, ut eligatur ad beneficium, & cum ut hoc modo excludatur alius nequior minister, & magis Catholicus perniciosus. Responsio nostra he deo, quod actineta nudas preces, & intercessio-
reitorum, ut nem videri licitum iuxta communem, & proba-
dignam, ut bilioitem sententiam docentem, posse consuli-
lentur, ut minus malum ei qui paratus est facere vnum est
se excludere. Minister duabus malis, & quem ab utroque auertere non
magis Catho possumus: tunc enim non confulit malum sim-
pliciter, & absolute, sed sub conditione, dicendo
v.g. ut si aliquem ministrum, vel Parochum ha-
reticum electurus est, eligat hunc potius, quam
illum. Maior difficultas est, potest de Catholicis,
qui habet ius patronatus, an vendo ei iure
posse presentare haereticum minus pernicio-
sum, & qui benignior erit erga Catholicos, ut
eligatur ab Episcopo haeretico, ad excludendum
alium, qui peior est & persequetur Catholicos. Ratio autem dubitandi est, quia patronus te-
netur ex officio non presentare indignum. Et
quidem certum videretur presentationem illam
fore inualidam, cum ex parte personae, qua pre-
sentatur, qui cum non sit clericus, sed merus
laicus, non est capax: cum etiam ex parte illius,
apud quem sit presentatio, qui neque est epis-
copus, neque persona Ecclesiastica.

170 Aliunde rameo videtur, posse non solum pa-
tronum, sed quemlibet Catholicum ad redimen-
dam suam vexationem iniustam circumuenire
dolose Pseudoeipscopum haereticum, & prætex-
ta ficta illius presentatio cogere ipsum ad
eligendum minus malum. Cum enim non licet
dolus aduersus manifestam iniuriam, & vim: er-
go ex hoc capite non videretur damndus ille,
qui scelulo scandalo id faceret, & sub condicione
exigeret prætextu sui iuris, ut si aliquis eli-
gendas sit, iste potius eligeretur. Quia tamen ille
haereticus electus, cum reuera non sit legitimus
minister, non potest licite redditus ecclesie sibi
accipere, nec munus ministri exercere: non licet
bit fortasse eum inuitare dando ei occasionem
nouam peccandi, quam alia non haberet, sed licet
cebit a Pseudoeipscopo petere, ut hunc potius
eligit, cum ipse elector iam omnino peccaturus
est, & daturus alicui electo occasionem pec-
candi. Quare tuitus est eo casu impetrare dis-
pensationem Pontificis, ex cuius licentia possint
Catholicus redditus illos ecclesiasticos applicare
huic potius haeretico, quam sinere, quod ab alio
nequiori usurpetur, quamvis neuter sit legitimus
minister: solum posset obstat, quod illi elec-
tus non solum accipiet redditus, sed etiam geret
se pro ministro ecclesie, cum talis non sit, & in
hoc non potest Papa dispensare, nisi illum faciat
verum ministrum, acque ideo datur ei hoc occa-
sio grauita peccandi. Ad hoc tamen dici potest,
non suaderi haeretico illi quidquam determina-
te, quod non possit sine peccato facere: potest
enim redditus illos accipere, ut vel eos postea Ec-
clesie reddat, vel ex dispensatione Pontificis sibi
retineat. Potest enim electionem a Pseudoeipscopo
acceptare, ut occupet locum illum, ne ab
alio nequiori occupetur, & postea munus illud
non exercere, nisi quoad actus aliquos, quos lici-
te possit ex voluntate saltem praesumpta ecclesie,
& ad quos non requiratur potestas ordinis, &
qui sine fidei iniuria fieri possint. Quod si ipse

postea velit sine titulo redditus retinere, vel exer-
cere haeretico ritu ministerium: hoc non petunt
ab eo Catholicis, nec suadent, sed permittunt ad
impediendum maius malum. Quare sicut excu-
satur, qui petit ab usurario mutuum sub usura,
quia non determinat ad non aliter mutuandum,
sed permittit, & offert usuras: sic Catholicis desi-
gnantes illum ministrum ob necessitatem exclu-
dendi nequiorum, non petunt determinat ab eo
quidquam illicitum, nec ad id inuitant, sed id
permisum offert, cum tamen malling, quod
electionem acceptaret modo licto, prout posset,
licet praeudire non acceptaturum sine peccato
ex sua potius malitia proueniente, quam ex Ca-
tholicorum petitione. Aduerto denique in his
omnibus, quae Catholicis licere diximus, supponi
semper, quod scandalum non sit, vel aliorum
offensio, apud quos eiusmodi actiones estimari
soleant pro approbatione falsae religionis, vel ri-
tuum haereticorum, vel aliud simile.

§. VI.

*An sine fidei iniuria licet Catholicis Ha-
tericorum Tempa adire, & eorum ritibus
adesse.*

171 Dicimus seorsim aliquid de hac actione, quia
de illa nostro tempore grauissima contro-
uersia fuit non solum cum haereticis, sed etiam
inter ipsos Catholicos, quorum aliqui voluerunt,
etiam nunc in Anglia licet id fieri posse ad redi-
mendam vexationem, qua ex Regio edito Ca-
tholici grauissime premebantur, nisi haeretico-
rum tempa adirent, & precibus interessent: de
quo argumento ultra alios latet, & eruditus dispu-
tauit P. Suarez in *defensione fidei lib. 6. c. 8.*

Vt tamen certa ab incertis separantur, suppon-
endum est, ingressum in eiusmodi tempa ex le-
& in genere loquendo, esse aliquid indifferens, &
posse in multis casibus licet esse, nempe quoties
nullo modo generat scandalum, vel infert dam-
num verę fidei, nec affer peruersiois periculum,
nec denique significat expresse, vel etiam impli-
citè cultum salutis, vel approbationem falsae reli-
gionis: quod si p. e. contingere potest. Primum, si alio-
quis Catholicus in fidelium templum ingredia-
tur, non quatenus templum est, sed prout est domus
aperta ad habitationem, ut se a pluvia, vel cœli in-
clemetia defendat, prout legitur S. Gregorium
Taumaturgum idolorum templum ingredium es-
se, ut noctem ibi transigeret. Si similiter, si virgente
bello, Catholici ad haereticorum templum se re-
cipiant, qui locus munitissimus sit, vel si Ca-
tholici milites idem templum aedant ad spolia ca-
pienda, ingressus licitus planè est, sicut etiam si
Catholicus episcopus ingrediatur ad templum
illud purificandum, & benedicendum, & in aliis
similibus casibus. 2. in iis locis, in quibus liberi-
tas conscientia viget, & Catholici cum haereticis
promiscue versantur, solent aliquando Catholici
haereticorum conciones audire, ut eas confutent, &
alicubi mos est, ut postquam Catholici
suum ritus peregerunt, haeretici in eodem templo
suum etiam ritus celebrent hora diversa, remané-
tibus interim aliquibus Catholicis, ut possint po-
stea pro concione confutare calumnias, quas mi-
nister haereticus in sua cōcione proposuerit. Mo-
ment autem prudenter Thomas Sanchez lib. 15. dnb. 3.
decalog. cap. 4. num. 26. & Coninch diff. 15. dnb. 3.

num. 55.

Non sufficit num. 55. non debere indoctos eam licentiam sola euangelio sibi affunere, nec solam curiositatem sufficere, ut quis licet quis eiusmodi conciones audiat, sed gratia hæreticorum auctoritatem aliquam causam requiri, ut id licet fiat.

Monet etiam idem Coninch cum aliis n. 61. sed requiri gratias dum hæretici preces celebrant, non ostendat se precantem, sed materialiter adiit sine illo signo reverentia, sed planè omnino se habendo, a spectaret aliquam comediam. *Quod tamen, ut de omnibus hæreticorum templis verum sit, explicatione aliqua, vel limitatione indiget. Si enim Catholicus adiit templo schismaticorum*

Gratiorum, quo tempore Missæ sacrificium peragitur, & corpus Christi adorandum eleuatur, debet utique illud reverenter adorare, cum validè consecratum supponatur. Similiter imagines ibi collatas debet colere, & alia reverentia signa exhibere: hæc enim non sunt signa approbationis cultus schismatici, sed cultus communis Catholicis, & hæreticis, atque schismaticis, qui non est illicitus, sed licitus, & debitus. Quando autem reverentia signum est falsi cultus, vel communicationis cum hæresi vel schismate, tunc locum habebit prædicta doctrina.

173

Item latus est ingressus Catholicorum in eiusmodi templo; quando constat, fieri ad redendum solum debitum civile alicui personæ, quam comitantur, ut faciunt famili, vel famulorum comitantes dominos, aut dominas suas, quas alibi honori, & obsequi gratia comitari solent, sicut, & milites, vel satellites regij possunt Regi hæretico templum suum intranti assistere. Ita Sanchez dicto cap. 4. num. 27. Azor, & Bicanus, quos affert, & sequitur Hurtado dicta dis. 48. §. 65. & colligitur ab exemplo Naaman supra adiuto, cui licebat idolorum templum cum suo Rego ingredi, & sacrificiis sacrilegis assistere. Quod intelligunt prædicti Autores, etiam si aliunde sit lex Principis præcipientis omnibus subditis adire hæreticorum templo: quia adhuc constaret, prædictos famulos non adire templo, ut obdident illi legi, sed ob finem merè civilem comitandi dominum suum, qui famulatusullo modo ad religionem pertinet. Addit autem Hurtado, licere eisdem esse ibi detecto capite, prove coram Rego esse decet; item genua flectere, Rego ea flecent, & eo stante stare; quia hæc non religionis gratia, sed regalis honoris sunt. Quod quidem verum videtur, quod attinet ad caput detectum, & ad standum Regi stante, esset enim irreverentia in Regem, eo stante, quacunque ex causa sit, adhuc famulos sedere, sicut & caput tegere coram Rego, & ideo assurgente Principe ad negotium etiam priuarum, vel ad chartam ex scrinio occipendam, omnes statim reverentia causa solent assurgere. Quod autem eo genuflectente, ut idolum adorer, vel communionem sacrilegam Calvinisticam accipiat, debeant vel possint omnes alij genuflectere non probo in uniuersum. Ratio autem differentia est, quia gestus externus reverentia debet esse nota summisionis in ordine ad aliquem, cui reverentiam exhibemus. Et quidem stare famulos stante domino, est mera reverentia erga dominum, cui fieret irreverentia sedendo, nam viderentur famuli superiores domino, qui stante ipsi federent, quod idem est, si domino caput aperiente, ipsi manarent recto capire. Quando vero domino genuflectente coram idolo, ipsi etiam genuflecterent,

genuflexio illa non esset reverentia merè erga dominum, nam ipsi non flebunt genua domino, sicut si domino peccus percutiente in signum reverentia, ipsi etiam peccus percuterent, illa peccatoris percussio non esset reverentia erga dominum, cum non sit apta nota summisionis famuli erga dominum, sed potius sit nota adorations & religiosæ; sic etiam genuflexio illa non est nota reverentia civilis erga dominum, sed reverentia ipsius genuflectentis. Vnde quando dominus coram Confessario genuflectit, & confiteatur sua peccata, non ideo famuli genuflectunt, sed exspectant stantes, quia genuflexio illa est reverentia penitentis erga Confessarium, ut ministerum Dei, & indicem in illo foro. Si ergo domino genuflectente coram idolo, famuli etiam genuflectent, genuflexio illa non esset reverentia civilis erga dominum, sed religiosa erga idolum. Nec exemplum Naaman est ad rem nam ille genuflectebat coram idolo genuflectente Regem, ita tamen, ut genuflexio non esset signum reverentia, sed situs quidam materialis apud, & necessarius, ut Rex genuflectens posset commendare inniti manu Naaman, quod erat ministerium merè civile, & nullo modo actio religiosa versus idolum.

His suppositis, controversia principis est, an Regi hæretico præcipiente subditis suis adire hæreticorum templo, ibique præcibus, & concionibus adesse, possint Catholicis templo adire ad virandas grauissimas penas carceris ducuntur, vel confiscationis bonorum, aut alias graviorum, vel saltem protestatione præmissa, quod non religiosus causa, sed ad obedientiam civilem Regi præstandam, & penas fugiendas, materialiter solum templo ingrediantur. In qua controversia non defuerunt Doctores Theologi, qui ut Catholicos Anglos grauissimis penis, & (quod plus erat) periculo peccandi, & deficiendi à fidei confessione eriperent, dixerunt, id posse sine peccato fieri: quibus fauere videtur Azor num. 1. lib. 8. c. 11. q. 2. & cap. 4. & cap. 27. q. 5. vbi pro eadem sententia alios tacite refert; quem tamen ut ab ea sententia liberet, interpretari conatur Hurtado vbi supra §. 67. sed non est opus alio interprete, cum ipse met postea explicuerit suam mentem tom. 3. lib. 1. c. 7. §. Posset hoc loco, vbi dicit, falso ob hanc sententiam imputatam, cum ipse non quidam licitum dixerit casu, quo scandalum, & offendo sequitur, vel tacita aliqua falsi cultus profilio, aut periculum peruersioris, que omnia in causa nostro reperiuntur,

*Omnino ergo fatendum est, in casu posito non licere Catholicis Regio edicto obediere, neque eius intuitu, aut meru adire templo hæreticorum. Quod ex Patribus, & aliis argumentis late, & eruditè probat Suarez dicto c. 9. & idem responder Theologi de hoc Roma confulti, inter quos Cardinales Bellarminus, & Baronius, quos P. Personius confutavit, ut refert Granado in presenti tract. 1. 1. dis. 3. s. 3. num. 18. qui candem sententiam profiteatur, & Torrianus in presenti dis. 3. 5. dub. ultimo, Sanchez dicto cap. 4. num. 27. Coninc dicto 15. num. 57. Hurtado dicta dis. 4. 8. sect. 5. & alij omnes. Est enim iam res hac extra omnem controversiam post motum proprium Pauli V. datum 10. Calend. Octobris anno 1606. in quo interalia Pontifex Catholicus Anglis hæc dicit. *Acceptimus namque compellere vos, grauissimam propositis templo hæreticorum adire,**

causa eorum frequentare, concionibus illorum interest. Profectò credimus procul dubio eos, qui tantum in constanza atrocissimas persecutions, infinitas proptermodum miseras hæc tenus perpetræ sunt, ut immaculatè ambularent in lege Domini, nunquam commissiros esse ut coquintur communione de- servorum diuinae legis. Nihilominus t'elo pastora- lis offici' nostri impulsi, & pro paterna sollicitudine, qua de salute animarum vestrarum affidue laboramus; cogimus monere vos atque obtestari, ut nullo patto ad tempora hereticorum accedatis, non eorum conciones andiatis, vel cum ipsis in ritibus communicetis, ne Dei iram incuratis. Non enim licet vobis hoc facere sine detimento diuini cultus, ac vestre salutis, &c. Quod Breue inter-

176 refert Suarez dicto lib. 6. in Proemio, &

aliud secundum Breue eiusdem Pauli V. datum

ad eosdem Catholicos Angliae 10. calend. Octo-

bris anno 1607. quo primum illud confirmatur, &

quod ab aliquibus subreptitum existimatetur.

Post hanc verò ad eadē manifestam Pontificis de-

clarationem, opinionem contrariam in Anglia

probabilem esse non posse, probat benè idem

Suarez dicto lib. 6. cap. 8. num. 15.

Rationes multæ adducuntur à prædictis Au-
toribus ad ostendendam culpam adeundi templo
hereticorum in his circumstantiis, tum ex offen-
sione, & scandalō, tum ex periculo peruersionis
quod est in trinacriæ annexu saltem in communis,
tum etiam ex incremento hæresis, quæ fauorem,
& honorem accipit ab eiusmodi concubis, & ex
aliis capitibus, quæ argumenta apud ipsos videri
possunt. Ego enim nol ratiōnes ab extrinseco,
petere, quæ fortasse non sunt ita vniuersales, sed
ab intrinseco, & à priori ex natura, & condicio-
nibus propriis talis actionis. Prima ergo ratio,
& à priori esse potest, quia licet aditus ad tem-
pla hæreticorum ex se possit esse actio indifferens,
in his tamen circumstantiis non est indifferens,
sed determinata, ut sit actio religiosa, significans
cultum factum erga locum illum, & actiones,
quæ ibi sunt. Suppono enim exerceri hanc ac-
tionem propter obseruantiam legis Regia eam
præcipientis, & hanc ipsam obseruantiam signi-
ficari ab adeundis templo. Si enim alia est et
causa adeundi ciuilis, ut comitari Principem, in-
teresse comitis secularibus, &c. iam dixi ingressum
licitum tunc esse. Quæstio ergo est, quando
non appetat alia causa ciuilis, sed solū merus
penitus, ad quas euendandas ponitur obseruan-
tia legis; & tunc dico, non posse hanc actionem
esse obedientiam merè ciuilem, sed actionem re-
ligiosam, includentem protestationem falsi cul-
tus. Quod sic ostendo: quia lex humana non po-
test præcipere aliquid opus, nisi sub motiuo ali-
cuius virtutis, & honestatis in cuius specie illud
constituit, ex ipso quod id præcipiat: licet non
obliget ad modum virtutis, hoc est, ad operan-
dum propter finem virtutis: ipsa tamen lex debet
habere pro motiuo honestatem talis virtutis, &
illam intendere, prove suppono ex materia de
legibus, vbi hæc omnia sunt traduntur. Quibus
suppositis, certum est, hanc legem Regiam, ut
legis laruam, & apparentiam haberet, debuisse
honestatem aliquam apparentem intendere in
præcepto adeundi templo, quæ non poterat esse
alii nisi sacra, vel Religiosa, nempe cultus
religiosus, & eius maior solemnitas, & fre-
quentia, vel certè: ut eiusmodi preces, ac con-
ciones, & concionatores ipsi ac ministri hono-

Card. de Lugo de virtute Fidei diuina.

rem, & auctoritatem à frequentia haberent, vel
quid simile: præcipitur ergo ea lege actio non
ciuilis, sed religiosa. Vnde subditus, qui nul-
lam causam habet, aut significat adeundi tem-
plum, nisi legis obseruantiam, quæ exerceat ex-
terius ad vitandas penas transgressoribus im-
positas, eo ipso significat saltem exterius, se intendere
obseruantiam legis, & ponere actum à lege
præceptum, qui certè erat actus religiosus, vel
falsa religionis, vel ad eam fouendam ordinatus:
significat enim se legi obedientem, & ex-
equentem id, quod lege præcipitur, & Principis
voluntati se conformantem, & per consequens
exercentem actum religiosum, qui solus lege il-
la præcipiebatur.

Secunda ratio esse potest à simili, & ab exem-
plo ad ostendendam malitiam intrinsecam illius
actionis: quia si licetus esset templi ingressus in
his circumstantiis, licet etiam possent Catholici,
Rege hæretico præcipiente sumptionem falsa
eucharistie, & communionis Calvinisticæ, illam
sumere ad vitandas grauissimas penas: quod tam-
en nemo Catholicus concedet. Sequela verò
probatur; quia sicut adire templo hæreticorum
de se indifferens est, & aliquando potest esse li-
citem: sic etiam comedere panem illum, qui me-
rus panis est, de se est indifferens, & potest esse
actio non sacra, sed politica, seu naturalis ad cor-
poris sustentationem: Si ergo comedio illa in his
circumstantiis illicita est, quia præcipitur, ut actio
religiosa, & sacra, & ideo significat in his circum-
stantiis falsum cultum, idem dicendum est de
adeunte templum in his circumstantiis, & au-
diente concionem, & preces hæreticas ad obser-
vantiam legem, quia hæc omnia præcipiuntur in-
tuitione religionis. Non ergo mirum, quod posita
illa lege, Catholici omnes abhoruerint à præ-
sentia sua iis precibus, & concionibus exhiben-
da, & habuerint pro signo certo deserta religio-
nis catholicæ, vel hæresis saltem simulata, &
quem viderent eiusmodi legi obtemperantem; si
eo intuji adeuntem hæreticorum templo, & fa-
cile erga conuenientia.

Explicatur, & confirmatur utraque ratio exem-
plo apertissimo idolothyti, quod videtur omnino
esse simile casu nostro; nam comedio idolothyti
secundum se indifferens est, & aliquando potest
esse licita, ut supra ex Paulo Apostolo probatum
est: si tamen Rex Gentilis præcipiat tibi, ut de
illo comedas, non poteris iam de illo tunc come-
dere etiam ad vitandam mortem, vel grauissimas
alias penas: quia urgente præcepto, qui come-
dit, ostendit se actionem religiosam exercere, quæ
lis à Tyranno præcipitur, cum solū propter præ-
cepti obseruantiam id faciat: imo addit Chrysostomus homil. 25. in Matth. in imperfecto, si quis
tibi dicat, non manduces idolothyrum, sed aspi-
tantum ad idola, quomodo speciosa sunt: si adspe-
xeris provocatis oculis tuis, negabis Christum. Non
quia adspicere idola aliquid sit, sed quia innatus
adspicere peccas. Tanti nimicrum refert iniuratio,
& provocatio, quæ motiuum sit operandi. Quid
ergo operabitur lex habens pro motiuo cultum
religiosum, & hunc ipsum præcipiens, quando
subditus intuji talis legis actionem exhibet ad
cultum ordinatum, etiam si scelus tali lege, & in
aliis circumstantiis diuersis possit fortasse aliquando
actio illa esse licita: Eodem plane modo dice-
re possumus, si adieris templum provocatus, &
iussus à Principe hæretico, ingressu tuo Christum

L 1 negasti:

negasti: non quia ingressus ille semper, & in omni casu illicitus sit, sed quia iussus, & prouocatus ab heretica lege ingressus es, ut precibus, & concessionibus hereticis adesse. Merito ergo Paulus Quintus in his circumstantiis dixit, id non licere sine detrimento diuini cultus, & propriæ salutis, de cuius responsi veritate dubitare non licet, cum à summo Ecclesiæ Pastore, & doctore auctoritate Apostolica redditum sit subdictis ab ipso veram, & sanam doctrinam petentibus, pro qua fortunas, & vitam ipsam debebant expondere. Ex quibus facile solui possunt, quæ pro contraria parte adduci possent, & videri possunt apud Suarez loco citato. Nobis sufficiat legamus fundatum huius decreti Pontificij breuiter indicasse. Et hæc dicta sint de actu extero, seu confessione fidei: nunc ad alia progrediamur, quæ ad habitum spectant.

DISPUTATIO XV.

De habitu fidei.

SECTIO I. *Vtrum habitus fidei sit in substantia anime, vel in aliqua eius potentia. Vbi, an sit habitus speculatiuus, vel practicuus.*

II. *An habitus fidei sit virtus, & qualis.*

Hostquam dictum est de actibus fidei, & eorum obiecto materiali, & formali, sequitur, ut de habitu dicamus. Non tamen portuimus de actibus differere, quin multa tractarentur, quæ ad habitum spectabant tam intellectualem, quam etiam piaæ affectionis, qui est in voluntate, atque etiam de habitu insulo requisito ad iudicium credibilitatis, quod debet præcedere. Diximus etiam ex professo de supernaturaliitate eorum habitu um; item disp. 8. diximus de vnitate habitus fidei insisi, & quomodo idem habitus simplex deseruit ad plures actus specie diuersos. Quare pauca, & faciliora restant nobis de hoc habitu examinanda, quod hac disputatione præfabimus, disp. vero sequenti dicemus de eius causa efficiente, de infusione etiam, conseruatione, & augmento eiusdem habitus.

SECTIO I.

Vtrum habitus fidei sit in substantia anime, vel in aliqua eius potentia. Vbi an sit habitus speculatiuus, vel practicuus.

Dari habitum infusum fidei, probatum est *supra* disp. 9. sect. 3. Nunc querimus de subiecto proximo, cui inhæret, postea suo loco dicatur de subiecto remoto, in quibus scilicet hominibus, vel Angelis reperiatur. Dubitatur ergo, an habitus fidei inhæret immediate in substantia anime, vel potius in intellectu, vel aliqua alia eius potentia: est autem eadem difficultas de habitu insulo requisito ad iudicium credibilitatis præcedens; qui etiam in codem subiecto prox-

mo collocandus erit: imo cum proportione ea, idem est ratio de habitu insulo requisito ad piam affectionem, an sit immediate in voluntate, vel in essentia animæ: quare quod de uno dicetur, eodem modo de alio cum proportione debita dicendum est.

Theologi in hoc punto non omnes eodem modo loquuntur: quidam enim primò dico, rurunt, hahitum fidei, licet simplex sit, esse simul in intellectu, & in voluntate: ita loquitur. Bonaventura in 3. disp. 23. art. 2. 1. q. 2. qui non reputat absurdum, eo quod ex Augustino utique illa potentia est idem realiter inter se. & cum anima. Quare videtur loqui de habitu ad assensum intellectualem, & ad piam affectionem, & hunc ponere simplicem ad utrumque actum. Quam tentiam sibi placere significat Hurtado in *pref. 5. disp. 50. §. 5.* sèque eam libenter amplexuram, si plurius auctoritate, vel efficacioribus argumentis probaretur. Cæterum iam in superioribus ostendimus habitum fidei ad assensum intellectualem distinguere ab habitu piaæ affectionis, quæ ex hoc capite non debent in codem subiecto collocari.

Secundò ergo alij antiquiores apud eundem Bonaventuram dixerunt, siem pro materiali esse, in intellectu, pro formalis autem esse in voluntate. Alij contra pro formalis posuerunt in intellectu, & in voluntate pro materiali: sed utrumque loquuntur de fide prout complectitur utrumque habitum, & conciliari possunt: quia priores loquuntur de fide, secundum considerationem moralem: in quo sensu formalis videtur provenire à voluntate; à cuius actu proutem moralitas, & honestas formalis fidei, a qua ipse assensus denominatur honestus, & bonus. Postiores vero loquuntur de fide, prout formalis assensus, in qua consideratione formaliter constituitur per actum intellectus; imperius autem voluntatis videretur se habere materialiter, seu extrinsecè, & remotè, sicut obiectum remotum dici solet obiectum materiale. Hoc tamen totum pertinet questionem de nomine.

Loquendo autem de re ipsa, alij tentio, & communiter dicunt, habitum fidei, qui elicit assensum, inhæret immediate intellectui. Ita supponit Suarez in *præsentis* disp. 7. f. 1. n. 3. Cochin disp. 16. dub. 1. Granado tr. 13. disp. 16. num. 1. & alij communiter: quia habitus in ea potentia collocantur, in qua sunt actus, ad quos dantur, quod maximè locum habere debet in habitibus insisi, qui dantur, ut cōpletant ipsam potentiam in ratione potentia; quare ipsi potentiae debent inhæret, ut eam intrinsecè perficiant, & compleant.

Alij vero, qui potentias ab anima non distinguunt realiter, vel ex naturæ, conseruent eiūsmodi habitus dicunt recipi immediate in sola substantia anime. Ita Hurtado *vbi supra* 4. quia addit, recipi habitum fidei in essentia animæ, non solum materialiter, sed formaliter in primo, & quidditati animæ conceptu, quia recipitur in anima quatenus intellectus est: primus autem animæ conceptus est intellectualem, seu rationalem. Dicitur tamen gratia recipi in substantia animæ, & fides in intellectu, quia gratia non datur ad operandum immediate, id est dicitur recipi in substantia animæ, nomine enim substantia non explicatur anima prout est principium operandi, sicut explicatur nomine intellectum, & id est fides,